

**DIES VIGESIMA MAII.
DE S. BERNARDINO SENENSI ORDINIS
MINORVM, AQVILÆ IN APRVTIO.
VITA II ANTIQUIOR**

**Auctore Maphæo Veghio Laudensi, in
pluribus oculato teste. Ex Ms. Vallicellano
Patrum Congregationis Oratorii Romæ.**

CAPUT I.

**Ortus. Educatio sub tutela variorum. Studia varia.
Amor singularis erga Deiparam, & castitatem.**

LIBER I.

[1] Bernardinus ex Senis clarissima Hetruriæ civitate, atque ex antiqua nobilique Albicescorum familia originem habuit, [Nobili genere Senensi] natus anno millesimo trecentesimo octogesimo, a sexto Idus Septembris, quo die intemeratæ utique Virginis Nativitas celebratur. Pater illi Tollus, mater vero Nera fuerunt; non minus quidem vita & moribus, quam generis claritudine præstantes. Sed & avus Dinus, proavus Bandus, Equestris ordinis fuisse memorantur. Porro pater ejus, [natus Massæ:] cum gubernationi Massæ propinquæ civitatis Præfectus, egregie cuncta administravisset, placuissentque gesta ab eo omnibus, ac præsertim Bindo cuidam Adveduto, primario urbis ac Equestris ordinis; captus hic probitate morum ejus, filiam Neram, quam habebat nubilem, matrimonio ei junxit: cum masculus nullus illi esset, filia vero alia tantum Diana, jam diu ante alteri nupta. Nec post multum temporis defunctus est Bindus. Ita gener ejus & heres Tollus cum Nera uxore Massæ semper habitaverunt, genueruntque ibi Bernardinum filium

unicum, cum beatam Virginem, in qua omnis eorum spes, multis magnisque id votis expoposcissent. [Luc. 66] De quo, quod in Euangelio traditur, dici poterat, Quis putas puer iste erit? Nam & manus Domini erat cum illo. Quibus postea citius morte præventis, matre primum, dehinc post tres annos patre, pene infans adhuc ipse sex circiter annorum, tam dulci præsidio statim destitutus ac orbatus est. [parentibus defunctis a matertera educatur,] Suscepit autem curam gubernationemque ipsius Diana, illa quam diximus, matertera ejus; aluitque eum tanta diligentia ac sedulitate, ut ne filium magis: cujus cum essent summæ præclaræque virtutes, religione tamen ac vitæ singulari quadam sanctimonia excellere videbatur. Itaque cum erudiendi ejus litterisque egregie imbuendi maximam curam gereret, ut ne librorum præceptorumque, quibus ad percipiendas eas magis adjuvaretur, deesse ei numquam aliquid pateretur; ante omnia tamen, quibus polleret moribus, [& instruitur ad virtutem,] quibus pro sua quemque dignitate officiis prosequeretur, religiosa eum & prudens femina instruebat. Nam minoribus mansuetudinem, æqualibus humanitatem, majoribus reverentiam, inopibus & calamitosis miserationem, potentioribus subjectionem, Deo præcipue venerationem & timorem exhibere, cum omni denique & sexu & ætate & statu summo semper cum pudore ac modestia uti, sedulo admonebat; non aliter ac Thobias filium suum, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

[2] [pietatem erga Deiparam,] Quam maxime autem ad reverentiam & amorem gloriosissimæ Matris Dei Virginis Mariæ, quam plurimum & ipsa venerabatur, assiduis eum exhortationibus invitabat; docens quanto semper illa præsidio omnibus, qui eam sincero animo coluerint, quantæque saluti fuerit; ita ut puerulus adhuc tam salubria monita toto corde complectens, ob ejus honorem sabbati diem jejunare inciperet, quod postmodo per

totam semper adolescentiam conservavit. Ceterum sciens illa etiam, quantum vel ad confirmandam vel ad corrumpendam tenellam illam ætatem possent extraneorum commercia, inhibebat ei magnopere eorum conversationem, quorum suspecta, ut pessimi alicujus criminis labe infecta, [& fugam pravæ societatis.] vita haberetur. Sinebat autem eum versari cum iis, quos manifesta vitæ integritas commendaret, quorum vel exemplo vel adhortatione & consilio magis proficeret. Repetebat enim sæpius secum illud Prophetæ Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum perverso perverteris: nec permittebat illum nisi ea tantum loca frequentare, ubi de religione, de honestate, de innocentia, de modestia verba fierent; ubi nihil oculi videre, nihil aures audire possent, quod non pium sanctumque esset ac immaculatum. [Ps. 17, 27] Ita quid sequi ipse, quid contra evitare & fugere deberet, sagax eum & sancta mulier numquam docere cessabat.

[3] Quo factum est, ut qui innata quadam bonitate naturæ ad litteras, ad omnes ingeniosas res etiam manu conficiendas, ad omnes ingenuos mores per se ipse ferretur; tam sanctæ quoque institutionis adminiculo longe major longeque supra omnes coætaneos suos evaderet, [Excellit ingenio,] doctrina, ingenio, virtuteque præstantior; reniteretque in tantillo eo generosa quædam indoles, generosus quasi flosculus quidam eximicæ probitatis, qui non tenuem & non contemnendum pariturus aliquando fructum videretur, qui futurum eum aliquando magnum aliquid & singulare aperte ostenderet. Præcipue autem vigebat in eo erga egentes & misellos commiseratio, [& commiseratione erga pauperes.] adeo ut nulla re magis delectaretur, quam eos ubi opportunitas fuisset, sustentare; Propheticæ jam illi voci præludens, Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam; cum videris nudum operi

eum, & carnem tuam ne despexeris. [Isa. 58, 7] Non est vero illud prætereundum, quod dum forte aliquando contigisset, ut vix tantum panis in domo haberetur, quantum familiæ eo die alendæ satis esset; atque ob id roganti cuidam pauperulo panem Diana denegasset; Quin, da ei, inquit puer, quod petit: Da ei obsecro, & ego me vice ejus non cœnaturum polliceor. Ita quinque annis vixit cum Diana; [Diana mortua Senas ductus,] qua defuncta cum undecim jam esset annorum, receptus est a Christophoro & Angelo fratribus, ex Albicescorum utique familia patruis ejus; traductusque Senas vicinam primariamque civitatem, quasi Deo ita volente illico reveheretur ad antiquam patrum suorum patriam.

[4] [a patru uxore Pia dirigitur:] Habebat Christophorus uxorem Piam, ita appellatam, mulierem pudicissimam & prudentissimam; quæ prole carens, hunc uti filium strictius amavit, curamque ejus non aliter ac Diana gessit; erudiens eum moribus & disciplinis, ducens quoque secum ad ecclesias, ut audiret sermones, qui de colendo Deo & de instruenda vita habebantur. Ipse autem attente eos audiebat, nec segnius quam audiebat opere exequabatur. Nam crescebat, in dies magis, moribus & virtute proficiens, ut de Salvatore scriptum est, sapientia, ætate & gratia apud Deum & homines. [Luc. 2, 52] Altaria etiam domi construebat, & Officium Virginis jam quotidie exsolvere incipiebat. Sermones quoque, quos audierat, convocatis ceteris pueris, memoriter tenens ex ordine recitabat: præsagium non modicum ejus, quod aliquando facturum erat. Gaudebat Pia pro tanta pueri indole virtutisque incremento: unde majore studio ad majora etiam studia eum provehere cupiens, magistrum ei dedit Joannem quemdam Spoletinum, [studet Ethicæ sub Ioanne Spoletino,] cujus egregia doctrinæ & virtutis laus ab omnibus prædicabatur: sub quo dedit operam Trivio & Ethicæ. Nec desunt, qui legente illo plerosque poëtas pariter cum eo audivisse attestentur. Placuerunt autem

adeo illi mores & ingenium adolescentis, ut dicere sæpe de eo soleret, nunquam sub disciplina sua, aut honestate morum aut profectu litterarum, præstantionem ipso aliquem habuisse.

[5] Ab æquævis quoque ejus sociis tanti æstimabatur, ut cum inter se forte aliquid obscænum fabularentur, si quo casu ille supervenisset, [æstimatur a condiscipulis.] statim omnes obmutescerent, non audentes coram eo, tamquam quodam speculo honestatis, quidquam licentius loqui. Amabant vero eum plurimum, propter suavissimos ejus mores gratissimamque conversationem: Nam erat omnibus jocundus, lætus, comis, longeque semper humanus, dulcis, minime elatus, minime indignabundus, semper serena mente, semper tranquillo animo, & (quod Apostolus præcipit, gaudens cum gaudentibus, flens cum flentibus; non alta sapiens sed humilibus consentiens; naturæ denique ita simplicis, ut non deesset tamen prudentia; ita facilis, ut gravitate tamen non careret; ita mitis, ut a justitia tamen non discederet; ita verecundæ, ut promptitudo tamen non deficeret; ita quietæ, ut ignavia tamen in eo non argueretur, ita benignæ, ut prodigalitati tamen non accederet; ita frugi, ut contumaciam tamen non saperet. [Rom. 12, 15] Jam vero adolescentior factus, cum Trivii & Ethicæ studia reliquisset, ad Jus Canonicum perdiscendum se transtulit, [addiscit Jus Canonicum & Theologiam:] tribusque annis in ea se facultate exercuit. Theologiæ etiam postmodum non parum vacavit: cujus studiis adeo delectabatur, ut reliquæ ei doctrinæ, præ hujus dignitate & excellentia, nihil sapere viderentur.

[6] Erat huic Tobia consobrina, filia scilicet Dianæ, quam supra diximus Neræ matris ejus sororem, eratque natu major eo annis triginta, mortuoque marito tertium ordinem B. Francisci professa; mulier, [Proficit colloquio Tobicæ consanguineæ,] propter summam ejus integritatem

& sanctos mores, maximæ apud omnes existimationis. Hanc ferunt, cum aliquando Senis gravissima pestis invaluisset, in Hospitali majore mulierum peregrinarum ægrotantium curam forti semper & interrito animo habuisse. Huic etiam Bernardinum [dicunt] manifestasse latentem incorrupti corporis & custoditæ virginitatis thesaurum, cum triginta & unum annos natus pestilenti aliquando morbo usque ad mortem laborasset; atque illa, si quid lascivius unquam deliquisset, moneret eum, ut animo pœnitens repeteret. Hujus quoque animam, qua hora e corpore soluta est, dum Mediolani ageret, vidisse illum [ajunt] cælos petentem. Hanc igitur ipse non aliter ac matrem venerabatur, visitabatque sæpius, fruebaturque frequenti ejus colloquio. Nam cum esset illa sanctissimæ vitæ, crebris se macerans jejuniis, vigiliis atque disciplinis, neque nisi vestita unquam ac durissimo semper lectulo decumbens; ita ab ea gaudebat audire salutiferas admonitiones, quo pacto in tantis mundi periculis recte illi vivendum esset; sentiebatque se verbis ejus plurimum ad eam, quam cupiebat incedere, virtutis viam animari; æmulator jam magnus illius sacræ sententiæ, quæ dicit, Ne despicias narrationem sapientium; & in proverbiiis eorum conversare: ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam intellectus. [Eccli. 7, 9]

[7] Erat huic item amita, soror scilicet patris, Tolla Bartolomæa, quæ post mortem viri religioni B. Augustini se dicarat, quæ Thobiam & numero annorum, [& amitæ Bartholomeæ,] & sanctioris vitæ etiam perfectione longe superabat. Nam nonagenaria fere erat, & continuis se orationibus, corporisque macerationibus exercebat; cum lecto autem ægrotans jaceret, divinas semper laudes læto ore decantabat; ad tantamque sanctitatis excellentiam pervenerat, ut audito nomine Jesu, inenarrabili exultans lætitia, neque ulla vi vocem valens comprimere, identidem illum crebro singultu vocans

prosiliret; & cum prudentissima omnium judicio esset, tanto tamen sæpe rapiebatur fervore spiritus, ut cui ignota fuisset ejus sapientia & sanctitas, insanire procul dubio, dum illum nominari audiret, crederetur. Ad hanc ergo ipse sæpe, quemadmodum & Thobiam, visitandam ibat, audiebatque ab ea libenter monita salutis; unde indies magis crescebat ejus in Deum amor & devotio: cujus & assiduo magnoque hortatu sacram amplecti Religionem aliquando cogitabat. [sanctissimarum viduarum:] Fuerunt qui hanc aliam Augustini matrem Monicam, magnum illud inter mulieres ac præstans sanctumque nomen, appellarint; & sicut illum matris, ita hunc amitæ, quæ instar matris ei semper fuit, precibus & lacrymis summisque vitæ meritis ad tantam animi integritatem pervenisse existimarint. Nec immerito alia Anna filia Phanuel dici potuit, de qua scriptum est, quod vidua erat, usque ad annos octoginta quatuor, nec discedebat de templo, jejuniis & orationibus serviens Deo die ac nocte. [Luc. 2, 37] Felix enimvero Bernardinus, tot feminarum necessitudine & obsequiis, [Felix 4 feminarum instructione,] tamque egregie instituta earum vita tantaque virtute; quem Diana matertera & Pia affinis, eximiæ probitatis mulieres, aluerunt; quem Tobia consobrina & Bartholomæa amita, summæ sanctitatis feminæ, instruxerunt! Felix profecto, qui, quod est in vita maximum omnium momentum, tanta cura & diligentia, tam egregiis moribus, tam sanctis exemplis fuerit a primis annis suis educatus! Habet enim hoc præcipuum primæ ætatis institutio, ut quales tunc vel recti vel pravi mores imbibantur, tales etiam perpetuo firmi, fixi, abolendique numquam, quasi natura eos jacente retineantur: quare non frustra divinæ sæpe voces admonent, filios a teneris annis erudiendos esse: cujusmodi inter alias illa est, Non des filio potestatem in juventute, & ne despicias cogitatus illius: curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans est; ne forte induret & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & operare in illo,

ne in turpitudinem illius offendas. [Eccli. 30, 11] Felix merito igitur Bernardinus, qui tales habere educatrices monitricasque promeruit, quarum admonitiones & exempla, assiduæ quoque preces & merita, ad tantum eum sanctitatis culmen provexerunt, ad suscipiendamque tantam, quantam assecutus est, gratiam adjuverunt!

[8] Jam vero earum exemplo & exhortatione, majora quam solitus erat aggrediebatur: [variis semet pœnitentiis exercet:] nam viliores jam & pauciores sumere cibos, augere jejunia, vigiliis, visitationem ecclesiarum, studia sacræ lectionis, orare frequentius incipiebat. Jam duris in stratis, ac in iis quidem vestem semper indutus, somnos capiebat: jam cilicio sæpe utebatur, jam disciplinis etiam multoties corpus castigabat, operiens cum Propheta in jejunio animam suam, & ponens vestimentum suum cilicium. [Ps. 68, 11] Atque hæc in privato quodam domi loco secreta habere, cognoverunt aliquando quidam socii ejus, cum parvo etiam altari ac superposita figura Salvatoris crucifixi, ardentique ante eum lampade. Quin & urticis se verberasse aliquando deprehensus est, experiri ita prius per aliquot annos tutius putans vitam, quam religiosam agere proponebat. Quod ut majore commoditate ardentioreque animo efficeret, curavit etiam se admitti in eorum numerum, [adscribitur Confraternitati disciplinatorum] qui Disciplinati confraternitatis B. Mariæ appellantur, in majori Hospitali Senarum, quod a Scala nomen accepit. Nec vero quamvis hujuscemodi confraternitates magnorum sæpe malorum causam attulisse, ac proinde minime probari debere videantur, præteriri hæc debuit; propterea quod inde multi summa sanctitate præstantes viri, ut puta Jesuati, Ordinisque Montis-Olivetii fundatores, aliique ejuscemodi non pauci prodierunt, quorum consortio nō indignum videtur, ut ipse (licet illis longer superior) aliquando annumeratus fuerit.

9[9] Tantum ergo illi profuit talium mulierum tam frequens ab eo facta visitatio, tam frequens ipsarum admonitio. Quo loco ut intelligamus, non tam sanctam ejus mentem, quam sanctæ etiam ejus mentis nullam omnino ostentationem; non videtur omittendum, quod cum Tobia, more cautæ mulieris, suspectam merito habens pubescentem facilemque labi ejus ætatem, [Deiparam singulariter amans,] moneret ante omnia adolescentem, ut a blandis se muliercularum spectaculis colloquiisque, non secus ac pestifero quodam ab angue longe arceret; ille, quamvis quæ monebat certo observaret, per jocum tamen ei aliquando, Scito, inquit, me nobilissime, cujusdam ac formosissimæ puellæ amore correptum, ad quam visendam salutandamque advesperascente die semper ire soleo: nec nisi prius illa visa, dulcis mihi ullius noctis quies esse videretur. Erat porro dilecta adolescenti ea, cujus, ut dicit David, concupivit Rex decorem; quam præ summa ipsius animi pulchritudine adamavit etiam, [Tobiæ fatetur se aliquam formosam diligere:] gloriosamque supra omnes effecit maximus cæli atque mundi Factor; Maria scilicet Virgo, cujus cum nomen miro affectu veneraretur, jugiterque animo fixum teneret; ita imaginem ejus, publico quodam urbis loco egregie depictam, antequam lecto se componeret, salutatum pro more ac se illi commendatum ibat. [Pl. 44. 12] Verum etsi omnia vitæ ejus signa plena integritatis plenaque austeritatis videret, ita ut nulla posset talis de eo suspicio in mentem venire; cum contra tamen cogitaret ætatis lubricitatem, carnis nostræ fragilitatem, dæmonum insidias; locum etiam ubi habitare solerent feminæ quædam parum pudicæ, quem & ab eo sollicitius quæsierat; atque id quod de se dicit Apostolus, [cui deterius quid suspicanti innotescit veritas.] Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducente in lege peccati quæ est in membris meis; cogebatur ob hoc quoque pessime omnia suspicari; maxime autem propter delicatam adolescentis

naturam, adjunctam quoque praeclaris ejus virtutibus elegantiam forme, & pulchritudinem; ita ut de ipso recte illud Virgilianum dici posset: [Rom. 7, 23]

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus. Propter quod nec caruit insidiis impudicorum aliquorum hominum, quos ipse cum putenti sentina semper magis exhorruerit, quemdam etiam aliquando pugno, atque alium lapidibus, adjuvante eum optimorum quorundam adolescentulorum manu, læsit. Hæc igitur cogitans, non modicoque proinde dolore perculsa, statuit, quid id esset omnino diligenter inquirere: atque ubi multis secretis modis vias adolescentis sedula mulier investigasset, neque aliquid præter id quod diximus de eo comperisset, ex magno quo detinebatur mœrore in majorem subito lætitiâ conversa est.

ANNOTATA.

Primum scholas trivialis doctrinæ sub Honofrio præceptore cominuavit, inquit Capistranus.

Trogliardum de Tolomæis Capistranus appellat, cujus vidua Bartholomæa suadebat semper Bernardino viam Dei in sacra Religione capescendam, idque sub Regula Canonicorum Regularium S. Augustini, cui ipsa religata erat in conventu & loco devotissimo de Liceto, ubi spirituales viri & Deo servientes morabantur. Bernardinus ergo cum illis in habitu seculari libenter conversabatur, approbans satis in corde mores & laudabilem vitam Patrum illorum: cepissetque eandem Religionem, nisi quia præfatam Dominam relinquere nolebat dum viveret.

CAPUT II.

Servitium peste contactis exhibitum.

Morbus gravis.

Ingressus in Ordinem Minorum.

Primæ conciones.

[11] Cum ita ergo ageret optimus adolescens, cum tot in eo tantæque relucere virtutes, non minor utique inerat ei, quæ ceteras tamquam eminens regina quædam magis etiam illustraret, tolerantissima animi fortitudo atque patientia; qua, tamquam validissimo scuto, etiam quantumcumque gravia & tristia furentis humanæ nequitiae tela fortiter animoseque retunderet, callens probe illud Apostoli; Omnes, qui pie vivere volunt in Christo Jesu, persecutionem patiuntur. [2 Tim. 3, 11] [Grassante Pestilentia,] Id autem maxime demonstravit tempore cujusdam pestis, quæ anno Christi millesimo quadringentesimo tam gravis atroxque Senas invasit, ut innumerabilem ejus populum furibunda, qua passim cuncta rapiens sæviebat, contagione populaverit. Nondum vigesimum annum attigerat, cum gravissimam eorum temporum conditionem summe commiseratus, petiit Hospitale, quod ob B. Mariæ honorem ac peregrinorum causa in medio urbis exstructum est. Illud autem est, quod a Scala nomen accepisse supra diximus, magnum quidem, amplum ac celebre, & ad suscipiendos curandosque quosvis ægrotos semper promptum, semper patens. [ea contactis servit in Hospitali,] Petiit ergo illud serviturus per id temporis, quo peste gravius agente longa eo languentium turba deferebatur. Id vero egit, cum familia ferme omnis ac ministri Hospitalis, plures quam centum quinquaginta, peste consumpti essent; nec quisquam inveniretur qui tanti periculi servitium, oblato etiam quovis magno pretio, subire vellet. Sed cum nihil ille præter Deum cogitaret, omniaque propter eum contemneret; statuit ob amorem ejus ac Mariæ Virginis, cui præcipue afficiebatur, tantum ministerium (licet mille ei se mortes offerrent) suscipere: sequens vestigia Tobiae consobrinæ, quam mulierum ipsius Hospitalis ægrotantium curam ultro etiam gessisse supra diximus; asciscens quoque, qui eum libenter adjuverunt, quam

plures optimos socios suos adolescentes, cum minime tanto oneri solus sufficeret.

[12] Mirum erat videre, quantum extrema quæque & non nisi vilissimis mancipiis convenientia officia subibat: [vilissima quæque ministeria obiens] quanta solitudine quantaque animi alacritate neminem aspernans, nunc ignes, nunc strata, nunc medicinalia vel pocula vel fomenta vel odoramenta præparabat. Nunc his potum & cibaria ministrabat: nunc illorum vel stomachi vel alvi minime fastidians purgamenta excipiebat: nunc aliorum ulcera attrectans saniem extergebat, consolans omnes dulcibus verbis, ac bono animo semper esse adhortans; qui vero vita excedebant, curans maxime ut sanctis primum Sacramentis munirentur, tum sepelirentur etiam pie decenterque, non vigiliis, non incommodis, non laboribus ullis unquam parcens; numquam tanto de bacchantis pestis furore, numquam ipsa quam ante oculos quotidie sibi adstantem videbat morte deterritus. [Rom. 12, 11] Cum Apostolo autem solitudine non piger, spiritu fervens, Domino serviens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi instans, necessitatibus Sanctorum communicans, hospitalitatem sectans. Quæ res ipsos proximiores consanguineos infensos admodum ei fecit, objurgantes eum & execrantes, ac amara & turpia quotidie in eum maledicta jacentes, neque aliter quam delirum, [& offensionem consanguineorum] & penitus excordem appellantes, quod vitam suam (quam nemo non sanæ mentis tueri omni studio niteretur) ipse negligeret, quod tam vile abjectum dedecorumque ministerium elegisset, ad opprobrium clarissimi generis eorum perpetuamque omnium ipsius necessariorum infamiam. Quibus minime prostratus animo adolescens, cum habitaculum quod in eo sanctitatis ædificare Deus cæperat, [fortiter spernens.] tempus jam consummandi perficiendique adveniret; majore quam solebat etiam patientiæ robore confirmatus, majore adauctus

fortitudine, surdis cuncta auribus excipiebat; nihilo minus curans, quidquid in eo vilipenderetur, quidquid ei exprobraretur, quidquid ignominiae vesaniaeque attribueretur; dum Deo tantum, cujus causa cuncta faciebat, gratus esset atque acceptus; dum Deo tantum, ad quem omnia referebat, minime vile & pudendum, minime opprobriosum & contemptibile esset quod susceperat servitium: non ignarus Evangelici illius verbi; Beati eritis cum vos oderint homines, & exprobraverint vos, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum propter filium hominis. [Luc. 6, 22] Volvebat nimirum animo continuoque meditabatur, [atque in hoc imitatus S. Franciscum.] magnum illum mundi contemptorem Franciscum: qui ut multa hujuscemodi, a patre praesertim crudelissime in eum saeviente, aequo animo sustinuerat; ita eum imitari quam maxime studebat; ita ejus humilitatem & patientiam, qua nemo posthac eum unquam mortalium aequavit, proponens assidue sibi ante oculos, efficacius etiam sequi contendebat.

[13] [In gravem morbum incidit,] Jam transactis in eo officio quatuor mensibus in gravissimum demum incidit languorem: quo totidem, quot ante aegrotis servierat menses, diu & ad obeundam usque mortem vexatus, lectulo semper decubuit, apud amicissimum quemdam suum Ildibrandinum Manetram, curante eum semper Tobia consobrina sua, ac Justina quadam alia nobili matrona, quae numquam ab eo donec sanatus est discesserunt. In quo si humana (quae stolidi & caeca sunt) judicia attendere velimus, magnum certe arguendae Divinae justitiae propositum argumentum videtur; quae tantam quatuor mensium susceptam pro ejus honore servitum, [miro sed justo Dei judicio,] tam impari statim longeque indigna per quatuor utique menses meritorum mensura compensaverit. Sin divinis (quorum inscrutabilis est ratio atque effectus) inniti malimus judiciis, nihil erit quod non semper aequo pensatum examine videatur. Sunt

quippe humanæ mentes, uti crassa hac infirmaque corporis mole demersæ, ignorantiaque ubique & erroribus circum quasi obsessæ, ita a veri cognitione longe alienæ, discernendique cujusvis vel boni vel mali minime capaces. Dei vero, qui aeternitatis suæ oculo cuncta prospicit, numquam errat, numquam fallitur iudicium: solus ipse quid cuique vel utile, vel nocens futurum sit, etsi prima rerum facies contra ostendere videatur, probe noscit; probeque noscens, singulis, uti meliora quæque sibi videntur, distribuit. [Psal. 30, 7] Ideo recte Propheta dicit: **Judicia tua abyssus multa.** [Psal. 91, 6] **Quam magnificata quoque, inquit, sunt opera tua Domine; nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Atque alio loco ait: Reprobatur Dominus cogitationes populorum, consilium autem Domini in æternum: cogitationes cordis ejus in generatione & generatione.** [Psal. 32, 10, Job 10, 4] **Job etiam, Numquid oculi, inquit, carnei tibi sunt? aut sicut videt homo & tu vides?** [Rom. 11, 33] **Et alius Propheta dicit: O altitudo divitiarum sapientie, & scientie Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ illius! Quod si quisque advertere voluerit, cognoscet non sine magno atque sancto Dei iudicio permissum, ut gravem illam quatuor mensium in ægrotos servitutem gravior etiam per totidem alios menses ipsius ægrotatio, quasi digna tantorum meritorum ejus retributio, sequeretur. Nam cum statuisset Deus tantam quam exercuerat servitii pietatem, non jam corporis ullis commodis, [altius cælestia appetit:] quæ minima quidem illi viderentur, sed majoribus animæ bonis munerare; ideo ut altius ad cælestia, quæ illi parata erant, dona mentem erigeret, calamitosique hujusce mundi spes illi omnis magis ac cura vilesceret; percuti eum pessima illa valetudine consulte permisit: unde fiebat, ut quo magis languor eum gravaret, eo magis augeretur in eo Dei amor mundique contemptus; ut quo**

majorem pateretur corpus ejus anxietudinem, eo fortior consurgeret mens atque Deo propinquior.

[14] Jam valido ergo ille corpore factus, spiritu etiam magis convalescebat; jam gravi a corporis ægrotatione liber, graviozem etiam omnem animi ægrotationem evaserat. Nam versans secum profunda cogitatione turbulentas insanientis hujusce mundi, infinitasque quibus quotidie, tamquam obruente nos undique fluctuantis sali tempestate, jactamur curas & anxietates; nec minus inanem delinimentorum ejus falsamque lætitiã; mentitum quoque felicitatis aspectum, quo non aliter ac impudentissima meretrix incautum quemque deceptura blanditur: consideransque altius quod dicit Propheta, Quoniam pulvis sumus; homo, sicut fœnum dies ejus, tamquam flos agri sic effloret; quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet, & non cognoscet amplius locum suum. [Ps. 102, 15] Hęc, inquam, ac dulcissimam contra, [& religiosam vitam desiderat:] quæ cum Deo est, quietem & tranquillitatem attentius meditans; proposuit, abjecta proculcataque omni penitus terrenarum rerum cura, religiosam (quam unicam vere felicem & beatam esse judicabat) vitam colere: atque ita proposuit, ut quotquot a via Dei aberrare peccatisque habenas laxare conspiceret, dentibus omnes libenter discerpisset; quod immoderatiore tamen animi vitio, [præ Ordine S. Dominici] si fortasse id narraret, attribuebat. Cum vero cunctas, quæ a sanctis viris institutæ sunt, districtas observationes gravi maturoque examine ante oculos sibi poneret; duæ tamen (ut ipse aliquando referebat) Francisci scilicet & Dominici, quas merito sequi posset, digniores ei apparuerunt. Utram vero earum eligeret diu fluctuans diuque cogitans, tandem instituta ipsarum intelligere atque discutere statuit. Ac primum quæ Franciscus observanda tradiderat legens, cum iis admodum delectatus & recreatus esset; non amplius curans quid Dominicus instituisset videre, [eligit

S. Francisci humilitatem,] statim firmato certo proposito Franciscum amplexus est, propter majorem mundi contemptum, humiliorem etiam pauperioremque statum longe animo suo gratiorem, eligens cum Propheta abjectus esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. [Ps. 83, 11]

[15] Porro hunc ejus animum confirmavit etiam magis insignis, quæ ipso eodem tempore in somnis apparuit ei, [quadam visione animatus:] hujusmodi visio. Vidit se in quodam esse magno agro inculto, in quo excelsa turris, atque in turri fenestra, per quam flamma ingens exhibat, in medioque flammæ femina quædam, resolutis crinibus pansisque manibus, sublata alte & ter repetita voce Franciscum inclamabat. Quorum significationem, dum ea aliquando narraret, talem etiam afferebat; ut ager, mundus; turris, Deus; ignis, Spiritus sanctus; femina, Religio seu Ecclesia intelligeretur. Dicebat quoque eam tam recenti memoria tenere, ac si tunc contigisset. Ita igitur ad eam, quam jam animo versabat, Francisci viam magis accensus est. Jam illam in omnibus magis admirabatur atque æmulabatur: jam ad illam anhelabat vehementissime atque suspirabat: jam vitæ illius amore & imitatione, institutorum quoque quæ præclara sanctaque reliquerat observatione, mirum in modum trahebatur: sed retardavit eum aliquando Bartholomæa illa, cujus eximiæ sanctitatis supra mentionem fecimus. [inservit Bartholomeæ amitæ ægræ usque ad mortem,] Nam cum lecto moveri non posset, propter cæcitatem simul & surditatem, spasmationem item nervorum, ac decrepitam ætatem (nonaginta enim septem annorum erat) defunctaque nuper esset domestica quædam ejus, religiosa femina, cujus tantum servitio utebatur; noluit tamen optimus adolescens amitam, quam non aliter ac matrem diligebat, deserere. Servivit ergo ei, nullo labore, nullo fastidio retractus; ac cuncta propriis manibus, quæcumque tanta necessitate affectæ mulieri

expediebant, faciebat, donec supervixit: supervixit autem annum integrum & plusculum.

[16] Qua mortua, secreto domi religiosam quam sequi proposuerat vitam prius experiri magis credidit, majoribus quam consueverat castigationibus corpus affligens. Tandemque, [bona sua in pauperes distribuit:] ubi per tantum temporis, quantum satis videbatur, quod volebat expertus est; primum distribuit omnem substantiam suam in pauperes, uti majorem cujusque indigentiam adesse animadvertit; non immemor mandati Evangelici, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cælis. [Matth. 19, 25] Deinde adiit Joannem Nestorii, virum cum propter senectutem, tum propter non mediocrem prudentiam & sanctitatem magnæ apud omnes auctoritatis, cui & ante quidquid se facturum cogitasset aperuerat: [habitum suscipit Senis:] suscepitque ab eo Ordinem habitumque Minorum, a Francisco institutum, vigesimo secundo ætatis suæ anno, sexto idus Septembris (quo die etiam eum natum esse supradictum est) in Ecclesia S. Francisci Senis. In quo haud est prætereundum, quod dixisse tunc optimo adolescenti sanctum Senem memoratur? ex nemine scilicet jam diu tantum incrementi tantumque exaltationis, quantum ex ipso futurum videbat, Ordini Minorum provenisse; quo nullus Senis esset adolescentium melior, nemo integrior, nemo moribus virtuteque præstantior. Non diu autem post contulit se Columbariam, locum in Senensi agro, [Columbariam migrat,] ubi Franciscum morari aliquando solitum, Bonaventuram etiam, cum & ibi ipse assidue ageret, Cardinalatus Galerum delatum respuisse tradunt. Quo autem modo se illo contulerit, dicendum est.

[17] Venerat fortasse optimus quidam & religiosissimus vir ejusdem Ordinis, cupiens locum illum ad antiquum

strictioremque vivendi modum reducere: in quo opus erat ei aliquibus, qui secum habitarent paris professionis parisque propositi, quos ab eo qui tum ministrandi curam habebat impetravit. Contemplatus vero Bernardinum adolescentem novitium, allectusque plurimum indole morum & probitatis ejus, speratos non modico eum ad id quod proponebat adjumento futurum, rogavit ut is sibi ante omnes daretur. Placuit ea res ipsi qui ministrabat, placuit & Bernardino: volentibusque & asserentibus omnibus perrexit Columbatiam. Ibi cum summa mansuetudine, innocentia, patientia, caritate, obedientia (quibus se omnibus gratum faciebat) vitam agens, in omnibus juxta Apostolum exhibuit semetipsum ut ministrum Dei: factusque tunc est locus ipse magnæ [2 Cor. 6, 4] austeritatis, magnæque apud omnes devotionis: quo tempore pauci admodum hujuscemodi phœniceque rariores habebantur. Exacto deinde anno Regulam Francisci, cui se destinaverat, professus est. Tum alio etiam revoluto anno primam Missam cantavit; [ibique professus & Sacerdos factus.] ac eo quidem omnia die, quo & mundo & sanctæ pariter Religioni natum eum modo diximus, sexto idus Septembris; die profecto magno illi semper & memorabili, cum propter hæc, tum propter ejus, cui summo & ardenti amore affectus erat, excelsæ scilicet Matris Dei Virginis Mariæ reverentiam: ut quo mundum nascens illa introiit, eo tot & ipse die magna gloriosaque bona, mundo utique nascens, consecutus extiterit.

[18] Post paucos autem dies, cum litteris etiam assidue acriterque insistens, mirum studiorum suorum profectum attulisset; demandatum est ei a majoribus suis prædicandi verbi Dei munus: [concionatur Segiani,] quod ipse, quamquam tanto sibi oneri minime æquas vires affirmaret, jussis tamen eorum humiliter parens, suscepit. Primum autem (ut aliquando ipse narrabat) illud cœpit in Segiano oppido Senarum, quod vicinum erat Columbariæ, ubi ipse habitabat. Quem tunc, tantum illum futurum legis

Dei annuntiatorem tantumque præconem, ferunt tam magno vocis, & tiliarum, & totius denique corporis tremore correptum fuisse, ut vix quod instituerat proloqui posset: quod & eximiis oratoribus contigisse certum est: signum verecundi & a natura bene informati animi. [Senis] Tum vero, cum Senas profectus esset, verba ad populum fecit, prope arborem B. Francisci, quæ est apud mœnia civitatis. Deinde tertio apud S. Honofrium, ubi tunc erat tenue tantum quoddam eremitorium, [& Capriolæ, ubi habitationem erigit.] Capriola appellatum, quod pertinebat ad Hospitale majus B. Mariæ. Cujus loci commoditate captus, rogavit Rectorem ipsius Joannem Glandaronum, ut locellum ipsum ei aliquibusque sociis ejus, habitationis ipsorum causa, concederet. Nec recusavit vir optimus, memor quanta alias pietate, tempore tam diræ pestis, hospitali ille servierat. Qua tam insigni piaque liberalitate, non tam petenti servo Dei, quam loco ipsi bene consultum est: nam cum ante pusillus admodum & angustus vilisque esset, tantum postea ejus cura & opera, quantum videre licet, auctus, amplificatus, nobilitatusque est. Nactus ergo ille tam commodam proposito suo habitationem, prosequi alacriter quod cœperat, & quidquid eloquio doctrinaque poterat, totum id populo libenter eum audienti, impendere pergebat; & (quemadmodum Salomon dicit) tamquam imbres mittebat eloquia sapientiæ suæ. Cum tandem cupiens uberio rem fore fructum laborum suorum, volentibus mandantibusque Majoribus suis, ad instruendas utique alias civitates, uti spiritus eum ducebat, se accinxit. [Eccli. 39, 9]

ANNOTATA.

Pestem per reliquam Hetruriam hoc anno adeo grassatam scribit ex Boninsegni Ordericus Raynaldus in Annalibus, ut Florentiæ 600 aut etiam 800 singulis diebus absumpserit. De eadem tunc Senis grassata agit Malevolta 2 par. historiæ Senensis lib. 10 pag. 190.

Ms. Rubeæ-vallis ista addit: prope fontem Follonicum, extra mœnia a Conventu Fratrum Minorum parum distantem, vidit palatium plenum fenestris, & ignem intus omnia comburentem. Videbat insuper per fenestram unam, ab igne præservatam, virum habitu S. Francisci indutum ... ter Franciscum clamantem.

Primum ibi Guardianatum exercuit diligenter, pondus diei portans & æstum ... delicatum corpusculum lapidum, lignorum, aliorumque cementorum oneribus submittens, ac propriis humeris deferens pro constructione loci &c. Ita Capistranus.

CAPUT III.

**Excellens donum concionandi cum virtute
conjunctum. Fructus ejus multiplices,
& conversio populorum.**

LIBER II

[19] At nunc majora longe atque illustriora ejus monumenta attingimus. Nam omni studio & diligentia sancto sibi injuncto operi insistens, tanta illud implevit gratia & felicitate, quantam qui eum verba facientem audierunt, [In concionibus excellit pronuntiatione,] non satis admirari atque summis supra omnes laudibus efferre potuerunt. Si enim pronuntiationem recte antiqui & sapientissimi dicendi præceptores primam esse & summam eloquentiæ laudem crediderunt; si interrogatus Demosthenes, quid in Oratore primum esse judicaret, pronuntiationem respondit; quid vero secundum, itidem pronuntiationem; quid denique tertium, pari modo pronuntiationem semper esse dixit, quasi in ea omnis vis omnisque orationis excellentia contineri potissimum videretur; quibus nos Bernardinum præconiis extollemus? qua admiratione prosequemur? [omnibus modis perfecta,]

qui toties illum audivimus ea pronuntiationis gratia, naturæ prælargata manu adeo donatum fuisse, ut nihil dignius, nihil certe præstantius dici posset: quippe cui ita vox lenis, clara, sonora, distincta, explicata, solida, penetrans, plena, redundans, elevata, atque efficax erat; ut ad id, quod jussus susceperat proferendi in vulgus sermonis officium, recte illi ad nutum formata credi posset; quæ ita suavis erat, ut cum suavitate mixtam haberet dignam quamdam gravitatem; ita robusta, ut non solidior, condita magna esset lenitate; ita aperta, ut non solutior tamen illa difflueret: quæ præterea aptis quibusdam & decentibus modis ita instruebatur, ut major inde nimirum ejus dignitas gratiorque expectatio nasceretur.

[20] Nec dico quam ad unguem omnia, quæ magni dicendi artifices tradiderunt, sola eum natura adjuvante, observabat; quam vocem ille sibi ad quæcumque aptaret servientem haberet; quam callebat eam, [& rebus ipsis adaptata] ut res quæque de qua dicendum esset postulabat, vel demittere vel moderari, vel attollere, vel concitatus etiam nonnumquam acriusque profundere; quam recte id, quod apud alios summæ est artis, ipse suo ingenio narat, quo loco præcipuum haberi, ubi suspendi spiritus, ubi claudi sensus deberet; quis in omnibus ordo servandus esset, qui cum ornatu conjunctus tantum apud animos hominum valet, ut nihil eo plus valere maximi Oratores attestentur. Per dies autem festos & solemnes, quibus ex omni genere & colluvie hominum major fit concursus, apud quos præter ordinem sermo, qui tantæ diversitati satis-faciat, habendus sit, quam ex industria ille, nunc minime ordini serviens, multa nunc hinc nunc illinc saliens magis cumulabat quam disponebat; & cum jocundus sua ipse natura esset, quam multa studio etiam gravissimis sententiis suis jucunditatis & facetiarum plena sæpius intermiscebat, ut fastiditos alias audientium animos talibus quasi dulcibus pabulis recrearet, [simul

delectans & movens,] recreatosque proinde ita etiam attentiores efficeret. Accedebat his venustas oris, lætitia vultus, totiusque decor corporis, aptissimi etiam ejus & rei cuilibet quæcumque exponenda esset congruentissimi gestus: quibus adeo miro naturæ munere valebat, ut ne quisquam illum, quamvis doctus atque omni arte instructus, minus anteiret; unde fiebat ut tot tantisque ad dicendum adminiculis adjunctus, tria quæ in Oratore ex sententia summorum eloquentiæ auctorum exiguntur, mira ille divinaque gratia supra omnes assequeretur: nam & cuncta quæ dicturus erat melius docebat, & animos audientium magis delectabat, & vehementius eos movebat, atque ad quæcumque placuisset ardentius incitabat.

[21] His adjungamus, quæ majorem etiam eum merito ac admirabiliorem reddidit, [singulari doctrina,] magnam evangelicarum institutionum rectamque doctrinam. Neque enim tam ei lingua corporisque gestus, quam multa etiam eorum quæ traditurus erat eruditio ac præstans ingenium serviebat. Adjiciamus insuper multarum rerum notitiam, summamque in discernendis variis populorum moribus prudentiam: nam ut omnes adivit Italiæ civitates, sanctis eas instruens disciplinis; [prudens in carpendis vitiis,] ita diversa ipsarum studia, diversaque quibus corrupta quæquæ magis essent peccata intelligebat; intelligensque diversis etiam ac quibusque suo convenientibus morbo remediis emendabat, morem sequens medicorum, medicus ipse exercitatus animarum admodum atque instructus. Ita vero emendabat, ut carperet magis vitia, quam homines; magis scelera, quam scelerum auctores, ad odium provocaret; ut non eandem omnium vel temporum, vel conditionum, vel personarum, vel statuum, in reprehendendis criminibus rationem haberet; ut de magnis ac potestate dignitateve aliqua præditis viris modeste semper loqueretur; ne leves vani popelli ac

præcipites motus, quos reprimere semper studebat, magis incitaret; ut multa consulto præteriret, quæ vel nihil proficere, vel occulti alicujus sceleris notitiam experientiamque proinde afferre cognosceret; observans diligentissime quod Paulus Timotheum docet, Prædica verbum, intra opportune, argue, increpa, obsecra, in omni patientia & doctrina; atque ita observans, ut cum infiniti ille profectus auctor extiterit, numquam tamen ipsum aliquid, quod scandali causa esset, protulisse compertum sit. [2 Tim. 4, 2] Quod eo majore dignum laude putandum est, quo perpaucis id ejus muneris professoribus datum esse videamus: tam difficile & arduum est, multis audientibus multa loquentem, modum semper servare.

[22] Sed præter hæc (quod omnia quæ diximus superat) tanta erat vitæ ejus integritas & sanctitudo, ut nihil in eo unquam deprehensum fuerit, [Exemplum omnibus vita sua factus,] quod reprehendi posset, nihil in eo notatum quod sinceritatem ejus maculare videretur: ut non diversa essent a sermonibus ejus opera, haberetque semper socias res verbis, & verba rebus; ut non aliter ac alios docebat, ipse faceret; non segnis imitator Salvatoris nostri, quem pari cura populos publice erudiantem, legimus facere prius quam docere cœpisse; neque minus observator Apostoli, qui Titum instruens quo docere modo debeat, senes, juvenes, anus, adolescentulas, pro sua quemque ætate & conditione, post omnem doctrinam subdit; In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate. [Act. 1, 1, Tit. 2, 7] Quibus tantum ille sibi auctoritatis vindicavit, tam celebre sibi ac magnum nomen adeptus est, [omnium in se amorem trahit:] ut passim eum omnes populi, omnis ætas, omnis sexus, pusilli simul & magni sequerentur, amarent, colerent, observarent; omnes eum revererentur, magnificarent, extollerent, ac tamquam divina oracula ejus verba susciperent; summum esset cuique studium dulcibus ejus & sanctis verbis recreari, monitis imbui,

documentis instrui, increpationibus salubriter curari, ponere ante oculos turpitudines anteactæ vitæ, diluere sordes delictorum, pœnitere antiquorum malorum, scelera horrescere, vitiis bellum indicere, mundi illecebras contemnere, converti ad meliorem sententiam, recta gradi via, virtutem amplecti, spem in Deo ponere, divinis delectari mandatis, cœlestia jam gaudia suspirare. [inducit adolescentes] Quis verbis æquare poterit, quantum ejus doctrinis adiuti adolescentiores, innocentiae & pudoris profectum attulerunt? ad quantam probitatem, ad quantam reducti sunt frugem vitæ? quam graviores induerunt mores, præsertim feminæ? quarum molliores jocos, cantus, & saltationes, [& feminas,] ad frequentandas melius sanctas ecclesias celebrandaque ejus Sacramenta, divinaque avidius audienda mandata, convertit: lasciviores vero ornatus & capillorum ludibriosas quasdam præstigias, medicamenta quoque ad fucandam faciem adinventæ, ac inutilem omnem mundum, mundioris elegantiorisque corporis causa paratum, [ad abjiciendum vanitates,] irritamenta cuncta ac fomenta libidinis, ita despici, abjici & exterminari curavit, ut publice etiam ignibus ea sæpius traderentur. Nec minus superstitiosa quædam scripta, portentuosis nescio quibus ac iisdem nihil aliud quam dæmonum nomina significantibus notis & characteribus composita, medicata etiam & magicis carminibus præcantata pharmaca (quæ ad insaniam magis quam ad amorem aut pacem ullam eos quibus ministrantur redigere solent) ita sanctis suis admonitionibus illustrique sua auctoritate destruxit atque evertit, [& sortilegia;] ut infinita eorum congeries in ignem, utique exurenda penitusque delenda tamquam tali digna supplicio, mitteretur.

[23] Quis vero cumulate, ita ut res ipsa exigit, explicaverit, [viros ad rejicienda injusta lucra,] quantum robusti etiam ac seniores sanctis ejusmodi admonitionibus antiquam licentiam & vitæ consuetudinem

reliquerunt? quantum deposita gravi veterum malorum sarcina, agiliores expeditioresque, dum juste recteque vivunt, adepti sunt? quanta ab eis rejecta sunt damnata exercitia? quantæ explosæ falsæ corruptæque negotiationes & lucra? quantæ ementium & vendentium inter se deceptiones & involucra? a quantis cessarum est dolis & fraudibus, a quantis fucis & impositionibus, a quantis mendaciis & dejectionibus? Quam multi præterea liberati a perniciosissima alearum peste, a turpissima monstruosissimaque criminandi Dei inferendique in eum contumelias consuetudine? Quam multi rapere, quam multi concutere, quam multi vim aliis inserre, quam multi stupra, adulteria, [libidines,] cædes, proditiones, committere destiterunt? Quam multæ feminæ prostitutæ, ac publicæ obscænarum libidinum victimæ, ad cœlibem vitam redierunt? Quanta parentibus in filios diligentia, filiisque in parentes crevit reverentia? quantus maritorum & uxorum in invicem amor & fides? quam domini servos mitius, quam servi Dominos fidelius persecuti sunt? quam ad amorem omnes vel fratres, vel consanguinei, vel affines, vel amici, vel contubernales, aut incensi magis sunt, aut restituti? [odiæ.] A quantis civitates exemptæ sunt seditionibus, & inimicitiis? a quanta turbatione animorum? quanta in populis extincta sunt odia, repressæ iræ, sanati livores, sedatæ discordiæ, & contentiones? quanta quies & tranquillitas? quot reconciliatæ adversæ inter se & infensæ mentes? quot revocari ad benevolentiam & pacem animi? a quanto liberati æstu perturbationum, a quanto nocendi studio vindicandique insania? Quis denique satis dixerit, [Pluribus ad Ordinem venientibus] quot uberrimis ille suis sanctissimisque doctrinis ad Dei cognitionem amoremque attraxerit? quot ex tantis mundi ærumnis tantoque naufragio ad tranquillum tutumque sanctæ Religionis portum eduxerit? quotque eorum habitationis causa extrui domos & monasteria curaverit? ingentis omnes operæ atque impensæ ingentique populorum studio, ob sancta

ejus merita collatis omnium bonis id adjuvante; [monasteria construit] quibus non tota tantum Italia, sed Christianus nunc ferme orbis totus quotidie magis impletur. Crescente enim felicius in dies sanctarum ovium grege, cujus sanctus ille pastor primum auctor fuit; nimirum etiam, quibus tanta ejus multitudo collocetur, crescere multiplicarique habitationes necesse est.

[24] Et quid his majus? quid excellentius? quid vel mundo illustrius, vel cælo gloriosius esse queat? Si enim Pythagoram Philosophum Gentilem summis laudibus antiquitas extulit, [supra Pythagoram laudandus,] quod populum Crotoniensem, in luxuriam ac gravissima omnia vitia lapsum, publicis admonitionibus, viros & mulieres, pueros etiam separatim omnes habitos, ad meliorem frugalis vitæ usum revocavit; si magnam est ille gloriam consecutus, quod sapientia & auctoritate sua tantum uni populo, ad deponenda usque mulieribus vestimentorum ornamenta, contulit; quantum nos huic laudis & gloriæ attribuendum putabimus, qui dignioribus sanctioribusque doctrinis pariter & exemplis, innumerabiles etiam populos ad majora longe virtutum incrementa pervexit. Et cui nunc mirum videbitur, si tantis postea, de quibus loco suo infra dicetur, [a Deo in vita & post mortem honoratus,] signis ille claruerit? Nam si tantorum bonorum ipse causa extiterit, non est ambigendum, parem illi in cælis, ubi sempiterno ævo fruitur, eorum gloriam referri: neque modo eorum quæ vivens ipse operatus est, sed & omnium quæcumque nunc ad meliorem aliam vitam translatus, ex antiquis benefactis suis, quasi ex sanctis ante seminibus, consurgentia redivivo semper ortu producit. Ita enim fit ut quidquid pium, justum, sanctumque post se morientes reliquerunt, propter quod in ore viventium summa cum laude versentur, id quod uberius indies fit meriti, ad uberius utique indies gloriosiusque vitam eis cedat. Ad vitam dico, non ad majorem blandientis ullius famæ expectationem, quo mortalium vana maxime & inanis

decipitur opinio. Vita namque apud Deum est, non fama; quæ locis tantum & temporibus, longe ab illo alienis, præscribitur. Nec diversa est ratio eorum, quæ in vita nequiter perperamque aguntur, ut non tam ea, quam quæ post etiam inde mala exoriuntur, [propter fructus etiam post mortem provenientes.] primo ejus auctori pœnam accumulent. Si par ergo in cælis illi gloria refertur eorum bonorum, quæ vel vitæ tempore, vel nunc etiam vita functus piorum meritorum virtute agit; beatissima certe ipsum gloriosissimaque cum Deo vita frui credendum est: nullaque proinde excelsæ ipsius apud Deum potestatis admiratio haberi debet, si quidquid pro salute nostra a Deo petit, obtineat; eum iis etiam magnis admirabilibusque signis, quæ supra omnem humanam virtutem facta ab ipso fierique novimus.

[25] Mirentur alii & magni faciant longissimas peregrinationes, [Tanta efficacia verbi primam videtur laudem mereri.] desertissimas solitudines, asperrimos æstus & frigora, vilissima cibaria, attenuatissima ac creberrima jejunia, durissimas accubationes, lucubrationes, macerationes, gravissimas corporis castigationes, quibus majorem procul dubio apud Deum excellentioremque gloriam quæri nemo negaverit: ego autem non satis possum mirari ac magnificere, unum hominem tot populis saluti fuisse; unum hominem potuisse, sanctis suis doctrinis ac exemplis, tantos populorum quotidie graviter delinquentium errores, tanta scelera corrigere; potuisse curvas in terris cælestiumque penitus inanes animas nostras ad Deum erigere; tot excursantibus quotidie cordis nostri motibus frænum ponere, a tot blandiculis voluptaribus sensus nostros abdicare, severiores austerioresque corpori nostro leges dare, tot ulcerosis virulentisque morbis mentes nostras purgare, civitatum mores componere, studia sancta augere; profligare vitia, pellere scandala, sedare seditiones, sanare inimicitias, inveterata ardentiaque

odia extinguere, tantæ denique pacis, tantæ reconciliationis & concordiae auctorem esse. Hæc enim longe majoris meriti, quam superiora, recte cuique ea examinanti esse videbuntur: quæ nec sine magno etiam integerrimæ acceptissimæque Deo mentis statu, summoque Dei afflatu ac singulari cælestis gratiæ influxu, fieri posse credenda sint. Ut recte quidam Ordinis ejus doctissimus ac disertissimus, cum interrogaretur cur ipse, multo majore doctrina atque eloquentia præditus, non tantam in corrigendis populorum peccatis vim haberet, dixisse videatur; se quidem esse tamquam carbonem, nihil ignis habentem; cui applicati alii, utique carbones mortui, minime reviviscant: Bernardinum autem, Carbonem ignitum divino spiritu esse, quem contingentes ceteri carbones, licet extincti, subito vim ignis suscipientes ardescant.

ANNOTATA.

Per triginta milliaria & eo amplius utriusque sexus, quasi innumerus populorum cumulus, ad audiendum eum avide & celerrime properabat Ms. Rubæ-vallis.

Apud Capistranum ista habentur: Vidisses namque pluries, sicut propriis aspexi oculis, antiquatas inimicitias per annos innumeros, adeo deletas & extinctas, atque ad veram & Catholicam reconciliationem & pacem Christiana tranquillitate redactas, ut non per hominem, sed per Seraphicum Angelum e cælo dimissum, fieri talia judicares.

Judæi quoque, relicto cæcitatæ suæ errore, baptismi gratiam sunt adepti. Hæretici pravitate hæretica abjecta, ad Catholicam fidem sunt reversi: Ms. præcitatum.

CAPUT IV.

Fructus privatae conversationis: mundi contemptus, patientia & constantia.

[26] Plane cum tot ille & tanta egerit, ac apertis quidem omnia & publicis declamationibus suis; non minus etiam inter privatas actiones saluti quorumcumque consulebat; nunc hortans, [Privata etiam conversatione utilis] nunc monens, nunc pro sua quemque conditione emendans, ut nulla ex parte omnis sermo ejus fructu careret. Quemadmodum cuidam adolescenti, quem propter probitatem ejus praecipue diligebat, dum pendente post tergum zonae capite cinctum eum aliquando vidisset, Dic mihi, inquit, an ante faciem vel retro incedis? Quibus non tam prudentiae quam facetiae plenis verbis placide ille admonitus, ab ea cingendi consuetudine, quae neque decens neque naturae conveniens videbatur, postmodum abstinuit. Quemadmodum & optimo cuidam Religioso Ordinis sui, cupienti quam susceperat religiosam recte vitam implere, rogantique quo facilius id modo posset efficere; annuens ipse, [interrogantibus apte respondet,] inclinato in terram toto corpore nihil aliud quam, Deorsum, Deorsum, respondit; talibus & signis & verbis pariter significans humilitatem, quam, uti praecipuum unicumque ejus quod magnopere cupiebat fundamentum, sequi qui deberet. Cujusmodi & alium, dum discendi forte, ut fit, causa rogaretur, quando recte publicis in sermocinationibus exclamandum esset, pulchre ita monuit; Fac age quod facturus es ad laudem Dei, & perfecta in caritate; & quod maxime optas, spiritus ipse Dei, cum tempus postulabit, suggeret atque ultro administrabit. Cui persimile est aliud responsum, quod dedit alii, eum roganti, ut cum tanti apud omnes populos sermones, quos publice enuntiabat, [ac docet quid reddat conciones fructuosas.] haberentur, tantumque fructum parerent; doceret ipsum singulares quas in enuntiandis ipsis sermonibus regulas observaret, quibus instructus

utiliores & ipse suos quos habiturus esset sermones facere posset; Unicam enim, inquit, tantum regulam observavi. Quod cum ille admirans ac gaudens simul, quod facilius ei esset unius quam plurimum regularum observatio, quænam ea esset regula, rursus quæsisisset; Ex quo, ait, cœpi huic exercitio intendere, numquam nisi propter honorem & laudem Dei verbum aliquod protuli: atque hæc regula, quam semper sollicitius observavi, sola mihi præstitit quidquid vel scientiæ, vel eloquentiæ, vel promptitudinis, vel auctoritatis sum consecutus: hæc quascumque errantes animas ad Deum converterim, sola mihi præstitit.

[27] Nec omittendum est illud, quod eidem alio tempore interroganti eum, quid sentiret de doctrina sacra, [& quomodo carnis stimuli tolerandi.] quod dicentem illum alias audivisset triginta se ei annis vacasse; Nunc minus, inquit, quam unquam videor mihi eam intelligere. Non etiam tacendum est sapientiæ plenum illud dictum, quo hunc ipsum consolatus est, dum in primis conversionis suæ annis spiritu libidinis graviter tentatus, quæsisisset ab eo quid triginta jam ipse annos religioni sanctæ militans, cum pugna carnis ageret. Prudenter enim ita eum admonens, Nunc, inquit, pejus quam unquam facerem. Quibus plane verbis & humilitatem suam servavit, & infirmum fratrem magna, ad retundendos infestæ carnis stimulos sustinendamque ejus pugnam, constantia exemplo suo roboravit. Et ut alia hujuscemodi multa prætereamus, non tam studiis publicisque & privatis exhortationibus, [oratione maxime proficit:] quam orationibus etiam insistendo, studebat labores suos proficuos esse. Nam iis horis, quæ nocte cantantur, quibus vel ante vel post quiescendi magis quam orandi tempus omnibus esse consuevit; ipse tamen in cella sua in loco Capriolæ orationi aliquando vacare visus est; id enim a multis jam annis instituerat, numquam post decantatas matutinales Horas sopori se dare. Quæ

cuncta cum præcipua in eo fuerint, majoraque longe humanis viribus (quod tamen mirum est in iis qui summas a Deo gratias consecuti sunt) ita se semper gessit, ac si nihil horum in eo esset, [de seipso humillime sentit,] ita se palam omnibus ostendit, ac si nulla aliis virtute præstaret: ea fuit humanitate, ea vitæ mansuetudine, ea dulci & omnibus grata conversatione, ut (quod est perfecti hominis manifestum indicium) novitiis etiam ipsis se ultro submitteret, consilia quoque sæpius ab inferioribus exposceret; nihil de se unquam præsumens, supra neminem se unquam extollens, adeo ut qui eum non cognovisset, minimum omnium ex exteriori tantum morum facie esse judicasset. Et cum tantus in prædicando verbo Dei esset, extant tamen qui eum discentem audierint, a principio quo illi sex annos operam dederat, numquam nisi in vilissimis quibusdam oppidulis ac rudiores inter homines ad id se idoneum credidisse.

[28] Sunt etiam qui perhibent eum, cum cellam ipsorum forte cujuspiam necessariæ rei causa peteret, plano semper passu vadentem, non nisi levi tactu ostium pulsasse, neque nisi vocatum jussumque unquam intrasse. Visumque aliquando, dum populi eum discedentem magno cum honore & concursu comitarentur, ita tristem, dejectum, prostratumque incedere, ac si ad supplicium duceretur. Ita quoque parcus verborum, remissæque & patientis naturæ fuit; [comis simul & gravis:] ut cum publice omnium crimina acerbissime carperet, privatim tamen neminem unquam, ipsos etiam domesticos & inferiores, nisi dulciter arguerit. Et cum multa illi privatim publiceque exponenda essent, numquam tamen, quod & ipse aliquando ad instructionem aliorum ajebat, ex proposito mendacium dixerit: quo nescio quid in libero claroque homine pulchrius ac dignius esse posset. Si quando autem judicando quidquam errasset, erratum postea suum manifesta ratione intelligens, tam facile cedebat, ut vel penitus conticesceret, vel se etiam

errasse palam fateretur; ita omnis omnino pervicaciæ expers erat, ita suis ipse sententiis minime confidere aut inniti audebat. Porro mundi opes ita despexit, ut cum multæ illi pecuniæ ob extructionem monasteriorum obvenerint, numquam tamen aliquid earum vel videre, vel tangere, [pecuniam sibi missam captivis impendit:] nedum possidere voluerit. Et cum Dux Mediolani quingentos ei aureos aliquando necessitatum ejus causa misisset; suscepit quidem libens & gratias agens, sed statim eas, ad liberationem eorum qui publice carceribus ob æs alienum detinebantur, impendi jussit.

[29] Honores vero ac amplissimas dignitates ita contempsit, ut cum aucta nominis ejus pervagataque latius fama, multæ illum sibi Antistitem præfici civitates optarent, præsertimque Senæ, [Episcopatus oblatos non admittit:] quæ civem suum majore etiam desiderio sæpius ad id petierunt; ignaræ quam longe defuncti illius nomine, quam viventis Pontificatu gloriosiores futuræ essent; nunquam ipse tamen ut assentiret adduci ullo modo potuit, respuens omnia magno constantique animo; affirmans etiam eum, quem semel sibi cum Francisci habitu & paupertate delegerat vivendi modum, semper ad extremum usque vitæ finem, se esse observaturum; non nunquam quoque asserens (id quod & memini ab eo mihi dictum fuisse) majorem longe commoditatem fore victuro sibi quinque dies (tali quippe numero brevitatem humanæ vitæ percensebat) si honorem interim tanti oneris omitteret, vacuusque & liber & expeditus absque tam gravi & intolerabili sarcina, ad finem, cujus tam brevis esset mora, properaret; illud insuper aliquando joco attestans, fieri scilicet sibi injuriam, rogando ut alicujus privatæ civitatis Præsulatum asserequeretur, cum quamcumque introiret civitatem, non alia cum veneratione quam Præsul susciperetur, frequentaretur, coleretur; longeque satius sibi consultum videri, ut omnium Italiæ civitatum, quam unius solius Antistes

haberetur. In quo referendum est, quod cuidam socio suo admodum sibi domestico roganti, [joco reponens se totius Italiæ Episcopum videri.] numquid cum tot ei Episcopatus offerrentur, mens ejus ad suscipiendos illos unquam deflexa esset; respondit, nunquam ullam sibi vel minimam fibram fuisse quæ id excogitaverit. Narrandum quoque quod huic eidem dixit, cum aliquando rumor advenisset eum ad Archiepiscopatum Mediolani electum esse, atque id ille ei renuntiasset, simulque quam libenter suscipiendæ dignitati animum inclinaret interrogasset: Ne credas, inquit, me tam excelsam meam dominationem pro ulla Episcopali dignitate commutaturum esse; dominationem scilicet appellans, sanctam, quam tot annis coluerat, tranquillæ religionis observantiam. Cui simile est quod alii etiam, roganti eum, cur Episcopatum Senarum recusaverat, respondit: Non recte sibi consuli, qui Papa jam esset, Episcopum dimissa longe excellentiore dignitate se fieri; illud certe quod supra diximus significans, se, quamcumque introiret civitatem, non alia veneratione quam Præsulem suscipi, frequentari ac coli.

[30] Verum illud memorabilius videtur, quod tunc, cum primum a concivibus Episcopus Senarum omnium voce & favore electus, [Alias socium quasi consulens de dignitate aliqua suscipienda] atque a Pontifice vocatus esset; ipse, qui probe callebat vitæ nostræ ludibria & pericula, vocavit ad se quemdam Fratrem suum illiteratum, quem propter simplicitatem vitæ admodum diligebat; ac joculari secum, simulque quanta esset hujus mundi vanitas & stultitia jocando demonstrare volens, Habeo, inquit, dulcis Frater, quod tibi nuntiem, unde perpetuo gaudeamus. Cupientique illi scire quid id esset, subjecit, Episcopum me sibi Senenses unanimi consensu elegerunt: nonne hoc tibi optimum factu videtur? Detestatus id illico ille: Noli, ait, Pater, tantos quos tibi in docendis populis labores laborumque pariter fructus parasti, minimo

puncto pro tam parvæ rei vano quodam & umbratili bono amittere. Quid ergo, iterum ipse addidit, si me Mediolanenses, a quibus supra omnes alios populos dilectus & honoratus sum, Archiepiscopum sibi præfici quærerent? num & hoc contemnendum putares? Imo & hoc respondit ille, quo majus est, majore etiam animo esse contemnendum arbitror, nisi & te & ceteros quicumque post hac sequentur annuntiatores sancti verbi æterno opprobrio æternaque damnare velis infamia. Et quid, rursum illum rogavit, si me Patriarcham summus Pontifex pronunciet? suadebis ut & hoc non grato libentique animo suscipiam? Contristatus ad hæc admodum ille: [docet eum, omnes æqualiter rejiciendas:] Nunc video, inquit, deflexam tibi adhæc vana mundi bona mentem esse: pro quibus & populorum quem tibi tanto labore quæsieras amorem, & Dei inprimis gratiam perdes. Quid vero si Cardinalis fiam, iterum dixit illi, videtur an hoc tibi negotium quod contemnere debeam? Substitit ille audito tantæ dignitatis fastigio: Atque hic, inquit, Pater, non jam diutius immorandum est, quis non tam excelsa potestate capiatur? Hic trahe cordulam Pater: hic fac age, quod facturus es. Tunc tempus minime amplius jocandi videns ipse, increpuit eum gravibus verbis; docens dignitates, quo eminentiores, eo majoribus subditas malis atque periculis, proindeque etiam magis ab omnibus qui sane sapiant contemnendas: se non modo Episcopatum Senarum, sed & digniorem quemvis, sive Archiepiscopatum, sive Patriarchatum, sive Cardinalatum, ipsum quoque Papatum omnino respuere: longeque se locupletiores sub depressa & tenui Francisci vita, quam in quovis magno ac præcelso positum loco longeque feliciorem existimare.

[31] Nec omittendum, quod, cum Senenses iterata vice eum sibi præfici Episcopum poscerent tempore Martini Quinti, [idem Card. Gabrieli testatus.] essetque tunc Gabriel Cardinalis, qui postea fuit Eugenius quartus, cujus

& ante meminimus, vir humanæ ac mitis dulcisque naturæ, sed imprimis magnus ac excelsus animo, neque minus prudentia & consilio, præter cetera religionis, integritatis, justitiæ, constantiæque ejus ornamenta; timens ipse ne tot tantisque sollicitationibus infestatus aliquando inflecteretur, ac ne proinde omnis ejus auctoritas tanto sudore quæsitâ prorsus deperiret; misit illi carum quem habebat & fidum nuntium, significans ea quæ de ipso agerentur; hortansque & monens, ne tali rei ullo modo assensum præberet, quæ magno illi malo procul dubio cessura, manifestamque omnium laborum ejus frustrationem paritura esset. Cujus ille arrepta manu, agens primo gratias pro tam sancto salubrique consilio; Obsidem, inquit ei, facio fidem meam, nunquam me, ut talibus assentiar, ad tantam stultitiam prolapsurum. Age, redi, & renuntia illi quæ narro: rogaque, ut omnem, si quam circa hæc pro me gerit, ex animo curam ponat.

[32] At quoniam non tam in prosperis secundisque rebus, quam tristibus & adversis, vera hominis sapientia probari solet, juxta præclaram illam Varronis sententiam, Sapiens & bonum ferre potest modice, & malum fortiter; opere pretium est intelligere, quam magno etiam animo graves sævientesque in se iniquorum hominum calumnias & persecutiones tulerit: quod proxime sequenti libro convenientius loco suo explicabimus. Nunc illud dicemus, quod omnes quæcumque contigissent incommoditates & necessitates corporis, [Incommoda corporis æquo animo sustinens,] ita æquo animo sustinebat, ac si quam maxime omnibus quibus indigebat abundare videretur; semper Deum laudans, semper in eo spem certam ac fixam gerens, semper ejus opem præsto sibi futuram affirmans. Quod tunc potissime demonstravit (sicuti referentem socium quemdam ejus audivi) cum iter facturum (nomen loci non recolo) errore viarum usque ad magnam noctem deductus est in asperrimos montes & loca incognita, nullum penitus hominis aut habitationis

signum videns. Tremebat socius, ac gravem illius noctis casum, variaque & magna ante oculos posita pericula querebatur. Contra bonus Pater asellum manu ducens, nihil animo fractus, eum consolabatur, hortabaturque bono ac securo animo esse, neque dubitare quin Deus præsens esset, [solatur socium cum quo a via aberrarat,] dirigeretque gressus eorum, dicebatque: Ora tantum Deum, care Frater, & ipse prosperum faciet iter nostrum. Cum tandem audito latratu canum, manifeste jam ad hominum habitationem pervenisse intellexerunt. At tunc socius gaudens, ostium cujusdam domus, ubi hospitarentur, pulsavit; expergefecitque pariter omnes, qui longiore jam noctis tempore postulante sopori se dederant. Surrexit e lecto dominus domus, visurus quis illuc tali hora adventasset; atque ubi Bernadinum adesse intellexit, lætatus est admodum; suscepitque eum, non alio officio & honore, ac si Angelus Dei ad ipsum descendisset. Jussa enim omni familia e stratis surgere, indicans quam sanctum ad eos hominem ea nocte Deus transmisisset, [& hospitium commodum invenit.] parare illi magno studio cœpit quæcumque ad curandum recreandumque fatigatum corpus necessaria erant, aselli etiam curam habere. Ministrabat uxor, parvuli circum filii plaudebant; ipse omni cura omnique obsequio, atque ante omnia læto semper & hilari vultu assistens, illi sedulus intendebat. Demum, post datam corpori quietem redditaque die, discedentem etiam eum non minore humanitate prosecutus est: quam recognoscens optimus Pater, cum per noctem inter vescendum gratias plurimas agens, jocundissimum etiam se illi exhibuisset; tum abscedens magno cum mentis affectu benedixit ei, & uxori, & filiis, & omnibus bonis ejus, unde etiam postmodum prospere ei omnia cessisse notatum est.

[33] Talis ergo, cum bene valeret, erat in ferendis quæ ei accidissent incommoditatibus: cum vero ægrotaret, ita patienter tolerabat, ut inter vel bene vel male habentem

eum nihil interesse videretur. [morbes varios patienter fert:] Arenulis diu vexatus est, podagra aliquando, hemorrhoidarum fluxum gravem quatuordecim annis continue passus est, sed ea æquanimitate, ut ab annuntiando verbo Dei nunquam ob id tamen cessaverit. Aliorum autem, quos præcipue amaret, languores aut interitus ægerrime ferebat: tam pia illi ac tenera mens erat. Quod maxime animadversum est in Fratre Vincentio, dilectissimo socio ejus, cujus mortem, magna cum amoris teneritudine magnisque cum lacrymis prosecutus est, inquam insuper, non dignum se tali socio extitisse. Continentiam vero corporis ejus quid expedit laudare? cum procul dubio virgo fuerit, quod & superiore libro tradidimus, Tobiaë consobrinae illum, dum pestifero aliquando languore teneretur, aperuisse; & defuncto postea eo apertius constitit, [a virginitate semper servata,] testimonio eorum, qui illum confitentem peccata sua audire consueverant, prohibiti ab eo ne quoad viveret id alicui unquam manifestarent. Et ex ipsis etiam primis adolescentiæ annis facile intelligi potest, quibus ita sobrie casteque educatus, ita sancte semper conversatus est, ut etsi ea quae diximus testimonia deessent, ita per se tamen satis minime unquam lubrica, minime unquam fluxa vita ejus, talem fuisse testificaretur. Denique (quod est omnium virtutum fundamentum, [& constantia in proposito laudandus.] sine quo omnia quæ fiunt bona corruunt) tam firmo semper ille ac solido constantique animo fuit, tanta in eo vixit laus perseverantiæ; ut cum a pueritia sanctis semper moribus educatus rectum vivendi modum imbiberit, tum pubes etiam factus indies magis crescens virtute meritisque profecerit, per omnia demum senectutis tempora feliciter utique procedens, ad extremum usque vitæ diem nunquam a recta via declinans, constantia perfectiore semper, constantioreque proposito pervenit; ut quod magnum quidem & admirabile rarumque esse videatur, nihil unquam in quavis ætate sua vel dixisse vel egisse ab

aliquo animadversum sit, quod turpi ulla macula notari posset; eorum vero quæ bene sancteque egit tantus fit cumulus, propter quæ merito summam est de se apud omnes æstimationem, summamque, de qua satis diximus, auctoritatem consecutus.

ANNOTATA.

In Ms. Ultrajectino duxit latorem ad captivos, & ab unoquoque quærens pro quanto ibi tenebatur, jussit sigillatim solvi pro singulis, & omnes liberavit exceptis duobus: qui deprecati sunt, ut eorum misereri vellet. Ipse autem misericordia plenus promisit eisdem, quod si nullus eos liberare vellet, ipsemet pro illis captivus maneret. Quapropter cives, ejus amorem considerantes, eosdem duos etiam liberos dimiserunt.

CAPUT V.

Novi fructus concionum ejus,
calumniæ superatæ,
mors Aquilæ obita.

LIBER III

[35] Nec vero quamvis talis ac tantus habitus fuerit, statim tamen ac primum publice populos docere aggressus est, cœpit celebrer ipse gloriosus haberi: [Post annos 14 concionando actos,] multis enim annis latuit, incognitumque ac obscurum ejus nomen fuit. Pauci Bernardinum norant, pauci frequentabant: nemo adhuc eum tanto in honore habebat, nemo admirabatur, nemo ferebat, prædicabat, extollebat; donec peragratis multis (ut fit) diu civitatibus, tandem pervenit Mediolanum, actis jam quatuordecim annis, quibus disseminando verbo Dei semper intenderat. Ego tum, dum puer essem duodecim circiter annos natus, recolo eum ibi vidisse, absque ullo

prorsus nomine & fama, audivisse etiam in populo loquentem. Nam erat mihi præceptor Grammaticæ optimus quidam senex, qui diebus festis cum verba faceret audire eum avide, ac discipulos quosdam præcipue sibi commendatos, [Mediolani puero Maphæo auditus,] quorum unus eram audituros etiam simul secum ducere consueverat, dicereque ad nos sæpius: Eamus, filii, audituri bonum illum Fraterculum, tam vili ac trita indutum veste, cui tanta linguæ gratia, tantus splendor eloquii, tam aptus docendi modus, tanta verborum simul atque sententiarum majestas. Hujusmodi enim solebat sermonem de illo proferre: nam magnifice egregieque eum semper commendabat atque extollebat, affirmans constanter numquam similem illi aliquem vidisse. Ego judicio magistri mei fretus, non meo, quod nullum quidem erat, propter brevioræ ætatem, maximi faciebam hominem, audiebamque verba illius attente, licet minus capax esset ingenium ad accipiendum pondus ipsorum; sed cum talem illum esse arbitrarer, qualem magister judicabat, videbantur mihi omnia quæcumque diceret divino ore prolata.

[36] Itaque tamquam gregarius quidam, apud paucos tantum cognitus, populum aliquando, quemadmodum in ecclesiis fieri solet, docebat: cum interim paulatim placere magis ejus dicendi modus, commendarique plurimum a gravibus & doctis cœpit. Atque ita plerique acti sunt menses, [clarecere incipit per Quadragesimam,] cum demum adveniente tempore Quadragesimæ demandata est ei provincia, ut omnibus illis diebus, qui ob singularem supra alios sanctificationem ad instruendum commonendumque fidelem populum præcipue dedicati sunt, prodiret ipse publice, sermonis ad eum habendi causa. Quod ille, ut jussus erat, tanta executus est gratia; ut cum ante, omnibus eum audientibus egregie dixisse visus fuisset, tunc se ipsum tamen longe superasse videretur. Tantum

vero illico apud omnes crevit nomen ejus, tanta expectatio, tanta auctoritas, tanta excellentiæ ejus prædicatio; ut Bernardini nomine nihil jam clarius, nihil illustrius haberetur; ut quasi e cælo missum Bernardinum quisque nominaret atque efferret. Cujus tantæ tamen gloriæ non parvam puto causam præstitisse gentem illam Mediolanensium optimam, humanissimam, divinique cultus observantissimam: quæ cum facilis dulcisque naturæ sit, nulli molesta, nulli invida, honesto semper alicui exercitio intenta, singularique inter se vivens benevolentia & caritate; ita in externos longe est fida, benigna, atque benefica, aliorum magis commoda & honores augens quam minuens, sine dolo, sine fuce, sine fastu, ad bonum semper prompta, & cum peccaverit minime moneri & corrigi difficilis aut dura. Hujus ergo ille gentis præcipuo adjutus studio atque favore, tantum adeptus est auctoritatis tantumque honoris & gloriæ.

[37] Mirum autem erat videre, quanta aberrantium turba auditis illius doctrinis ad rectum vivendi modum perducebatur. [magno cum fructu pœnitentium,] Currebant ad ecclesias instar formicarum, ut vix sufficerent qui peccata eorum audientes purgarent, sanctisque & salubribus Sacramentis reficerent. Actumque deinceps (atque id sedulo ab iis, qui rebus Sacramentariis prærant, animadversum est) ut tanto numero aut plures homines singulis annis ad pœnitentiam ultro libenterque venirent, quanto ante decem simul solebant. Tunc multi, contempta penitus hujuscemundi vanitate, ad Deum conversi adolescentes, Religioni sanctæ se dicarunt: quod principium fuit ejus sancti gregis, qui sub Francisci ordinatione districte vivens, nunc admodum crevit. Magnum tunc fuit omnibus propositum sanctitatis monimentum, antea insuetum videre, tot nobilium clarorumque virorum filios, delicate omnes splendideque educatos, [& habitum Minorum assumptum,] ad tantam humilitatem sua sponte

dejectos, pro pretiosis vilissimas vestes induere, pro electis tenues cibos capere, pro mollibus plumis duris in stratis recumbere, pro generosis quibus ante vehebantur equis nudis pedibus etiam per omne frigoris tempus incedere, pro lascivioribus blandioribusque cantibus sanctum libentius Alleluia concinere, pro laxiore qua ante male utebantur licentia, nihil nisi jussu ejus, qui curam omnium haberet, efficere. Tunc, quia nullum ubi habitarent monasterium erat, consultatione inter cives habita, electus ad id fuit locus, distans ab urbe mille passus prope Secundas-fossas, via quæ ad Comum ducit. Erat ibi (quantum recolo) tuguriolum admodum tenue, [constructo extra urbem monasterio:] simulque ædicula vix quindecim hominum capax, eaque S. Angeli appellabatur: cujus nomine allectus Bernardinus, jussit ut nova alia insignis ædes, quæ cum pulcherrimo novo monasterio opera atque impensa optimorum Civium a fundamentis extruebatur, S. Mariæ Angelorum, ad similitudinem ejus quæ prope Assisium est, vocaretur.

[38] Dispositis vero recte omnibus rebus, morem sequens Salvatoris nostri, statuit ad instruendos utique alios populos ire, ad quorum salutem se vocatum intelligebat. Nec immemor tamen tantæ humanitatis, quantam a Mediolanensibus susceperat; [dein per Æmiliæ & Venetiæ civitates dicit:] pollicitus est proxime sequenti anno ad eos reversurum, per totumque tempus Quadragesimæ, quemadmodum & eo anno egerat, mansurum cum eis, ac sacris ipsos salutiferisque doctrinis instructurum. Ita annum illum in docendis Æmiliæ Venetiæque civitatibus, nulli parcens labori, totum egit. Nec inutilis fuit labor ejus: nam post tantam quam Mediolani quæsierat auctoritatem, recipiebatur ab omnibus ad quoscumque ibat populis, summa cum expectatione & lætitia; eratque tanti ponderis apud omnes ejus doctrina, tantumque fructum afferebat, ut renovari passim omnia illius verbis viderentur. Nec minus, quod Mediolani actum erat, [etiam

cum ingenti fructu.] multa adolescentium turba mundum contemnens, Religionem amplexa est: quorum cum & aliqui egregie docti essent, jussi etiam populos magna cum omnium commendatione docere cœperunt. Augebatur ita paulatim novellus & sanctus grex: multa quoque ejus causa monasteria, gaudentibus & nulli impensæ parcentibus populis, extruebantur. Redeunte autem alio anno, rediit etiam Mediolanum optimus Pater, [inde iterum Mediolani.] ut filios quos spiritu genuerat reviseret, ut quod promiserat Quadragesimam eum eis, nova allaturus documenta, transigeret. Fuit enim omnis ejus locutio de illustratione; quemadmodum superiore anno de amore: ut quos amare docuerat, quo pacto etiam illustrari possent instrueret. Tunc denuo discedens totam ferme peragravit Italiam, semper docens, semper instans, semper insudans, semper ad Dei amorem omnium animos incendens, tanto cum profectu quantum supra satis docuimus.

[39] Verum non ut Mediolani, ita apud omnes etiam quos visitabat populos idem illi favor cessit & gloria, præsertim Romæ, ubi multa atque gravia perpessus est. [Psal.13,3] Non defuerunt enim postea, qui juxta Prophetam, cogitarent iniquitates in corde, [Romæ inique traducitur,] tota die constituerent praelia, acuerent linguas suas sicut serpentes; venenum aspidum sub labiis eorum; qui cogitarent supplantare gressus ejus, absconderent laqueum ei; qui invidentes felici gloriæ ejus, denigare nomen ipsius criminaque illi imponere conarentur; qui Cæsari eum Sigismundo accusarent, crimine conficto quod hæreseos illum reum esse publice asseverasset; qui indoctum ipsum nulliusque scientiæ penitus gnarum, qui hæreticum insuper dicere minime erubescerent; neque hæc in vulgus tantum disseminare, sed & libros orationesque famosas contextentes scriptis mandare, sed & usque ad Ecclesiæ sanctæ summum sanctissimumque Pontificem deferre præsumerent; [& jussu Papæ

examinatus innocens declaratur:] adeo ut Martinus Quintus, qui tunc præerat Ecclesie, multis magnisque delationibus pulsatus, rem ipsam aliquibus, qui magis sibi idonei videbantur, Cardinalibus examinandam discernendamque commiserit. Qui pene omnium accusationum causas scrutati, allocuti etiam hominem, cum diligenti eum examinatione interrogassent multa, neque quidquam in eo nisi summam sinceritatem, summam prudentiam, summam sanamque doctrinam percepissent, e contra vero falsas adversariorum criminationes, perversasque & iniquas eorum mentes manifesteprehendissent; tale de eo Pontifici iudicium tulerunt, quali deinceps, quasi præscisis omnium qui eum accusabant linguis collisque dentibus, major apud omnes atque probatior habitus fuit, ut majore indies crescente ejus fama, amplissime, etiam, quas magno tamen semper animo respuebat (de quibus in superiore libro diximus) dignitates offerrentur.

[40] Nec de iis dico qui contumeliosa & opprobriosa in faciem ejus verba jecerunt; non de iis item Fratribus ejus, qui sub observantioris (quam falso quidem profitebantur) vitæ nomine gravia in ipsum multa machinati sunt; neque de iis, quorum insidias, [suorum obloquia patienter tolerat,] ad eum non tam verbis quam verberibus afficiendum paratas, sub primo juventutis tempore cautius ille evitavit: quos ipse omnes, tamquam agnus mitis & innocens, mansuetissimis semper verbis prosecutus est, nihil unquam asperum, nihil amarum & acidum in eos promens; nihil quo aut indignatione, aut ira, aut odio permotus videretur proferens; id unum tantum quærens omnique studio procurans, ut pestiferas maledicentium linguas demonstrata rationum suarum veritate retunderet, quo a falsis quæ ei imponerentur criminibus se expurgaret atque ablueret, apertamque faceret omnibus innocentiam suam, ac se vere Catholicum vereque Ecclesiæ sanctæ, pro qua tantos

labores sustinebat, observantissimum esse ostenderet. Et cum aliquando rogaretur, quomodo tanta in se jaci æquo animo ferret, respondebat; Sinite tantum Deum agere; vel, Deus horum curam habet, vel hujusmodi alia, quibus se Deo omnia committere semper ostendebat. Nonnumquam etiam dicebat summam ei utilitatem afferre ejusmodi persecutiones, sine quibus certo videbat animam suam magno fore in periculo æternæ mortis. Aliquando etiam, cum post illata recenter ei quaedam opprobria, [ea se dicens excludere extra cellam.] cellam vacaturus studiis suis ingrederetur, admirarenturque amici ejus, ac dicerent; Quomodo potes nunc, Pater, litteris, quæ summam animæ quietem desiderent, intendere? Quotiescumque, inquit, cellulam meam ingredior, extra ostium perstant omnes injuriæ, omnesque in me contumeliæ, neque quidquam horum mecum intrare audet, ita ut nulli mihi impedimento, nulli molestiæ esse possint. Quid autem mirum, si & amara ipse maledicta sustinuit, cum numquam gloriam sine invidia in quavis humana actione, in quovis statu viderimus? Neque enim nisi magnos & gloriosos, singularique aliqua fama & virtute præstantes livor persequitur: miseris solis quisque condolet, quisque favet, quisque bene optat: miseræ quippe misericordia, gloriæ semper est comes invidia.

[41] At dum hæc aguntur, dum multa fortiter sustinet, dum multa sapienter docet, dum omnes passim Italiæ populos circumquaque gradiens instruit, [Mediolani iterum degit.] dum multis proficit, dum multorum saluti consulit; tandem actis ita undecim annis, iterum Mediolanum petiit, jam senex factus, immutataque omnium hominum rerumque facie: ita ut (sicuti ille dicebat) novum se quasi mundum videre crederet. Nec tum multum ibi mansit, nam jussu Principis statim discessit. Post annos vero duos ab eodem, mutato proposito, revocatus est: ac deinceps (cum nunc hac, nunc illac, nullo labore defatigatus, varias circuiret

civitates, disseminans alacriter verbum Dei, unde tantam messem consurgere videbat) Mediolanum sæpius, cujus memoria ex animo minime deleri poterat, revisebat. Cum tandem, vocante eum extrema senectute, ex Mediolano Ticinum, ex Ticino Patavium navi vectus pervenit: atque ibi tum animo statuit Regnicolas gentes, veteres Campanos, omnino petere; Deo ita mentem ejus, [In Regnum Neapolit. iturus,] ad quod nemo sciebat, hortante atque impellente, cum multi certe id illi dissuaderent, atque ut domi jam fessam senectutem componeret solícite instarent: præmeruentes (ut postea evenit) ne, si longius proficisceretur, carere ejus corpore aliquando contingeret. Quibus ille minime assentiens, non ignorare se quidem senem, ad tolerandosque labores minime idoneum, affirmabat; sed vi caritatis se adstringi, ut quamdiu posset movere linguam, numquam ab annuntiatione verbi Dei, atque a populorum sancta exhortatione, a nullaque proinde quamvis longa peregrinatione cessaret.

[42] Tali ergo ille proposito firmatus, antequam ultra progrediretur, primum statuit Massam civitatem, in qua natus fuerat, quasi supremum illi vale dicturus, invisere. Actis ibi plerisque diebus, post multas publice habitas sanctas salutiferasque admonitiones, [revisit patriam & urbes Vmbriæ:] demum Senas accessit; ut quos semper dilexerat carissimos concives suos, ultima jam illis verba facturus, sanctis suis verbis monitos roboratosque relinqueret. Tum discedens venit Perusiam civitatem, magni semper ab illo habitam, propter strenuitatem hominum maximosque ei ab illis exhibitos honores; adeo ut marmoreum nobilissimumque ejus causa suggestum, in quo eis verba faceret, magno sumptu conficerent. Neque quemquam eo conscendere permiserint, nisi prius Bernardinus, quem aliquando expectabant, illum ascenderet. Ascendit & risit pariter bonus Pater, tantam videns diligentissimorum hominum erga se affectionem,

fuitque suggestus ipsius & prima & ultima ei simul conscensio; atque (ut ille ait) hunc quem prima dies dono dedit, hæc eadem abstulit. Nam monitis instructisque eis, ut satis illi visum fuit, abiit, visitaturus Assisii sacrum Patris sui Francisci tumulum, verus observantissimusque professionis ejus heres & filius; hospitatusque est aliquot diebus apud S. Mariam Angelorum, quod est monasterium insigne prope Assisium, cujus & supra meminimus, semper exhortans & monens optimos quos ibi reperit filios suos. Mox Fulginium petens, atque ibi multa salubriter locutus, postea ad Spoletinos se contulit, homines acriores, acrius etiam eos docens, & ad pacem concordiamque quam maxime incitans: ubi quod tunc contigit memoratu quidem dignum nullo modo tacendum est. Erat ibi Polyxena, mulier annos quatuor & viginti nata, Honofrio civi non infimo nupta, quæ novem quibus cum eo habitaverat annos, ternis semper mensibus abortire solita, nullum unquam fœtus sui fructum in lucem educere potuerat. Quod gravissime ferens, [adjutaque muliere solita abortum pati,] ob summam quam persuadebat sibi profuturam Patris Bernardini sanctitatem, accessit ad eum: advolutaque ejus pedibus flens & gemens, exponensque infelicissimum casum suum, quam humili poterat prece & devotione rogabat, ut pro se Deum oraret; sperans procul dubio ejus orationibus & meritis e tanta se miseria eruendam. Audiebat optimus Pater, & viscera ejus pietate commovebantur. Tum suscipiens humanissime mulierem, jussit eam bono animo esse, hortans ut (quod faciebat) spem firmam in Deo haberet: omnique cum munditia, integritate & fide, conjugalem vitam coleret; neque dubitaret se, Dei misericordia adjuvante, honestissimi desiderii sui compotem futuram esse. Nec fraudata est mulier verbis ejus: nam concepit statim, & quam conceperat, felici fine prosequens, magna cum beati Patris gloria, masculam prolem enixa est.

[43] Inde Umbros relinquens, per Sabinos iter facere aggressus, Reaten pervenit, urbem olim a Gentilibus magnæ Deorum Matri Cybelæ, nunc excelsæ veræ Dei Genitrici intemeratæque Virgini Mariæ melius dicatam. Ibi etiam summo & Fratrum & civium desiderio expectatus, [discedit Reaten.] cum curandi corporis causa laute satis in cœna acceptus fuisset, multa fertur eum magis libasse quam edisse; pane autem intincto in aqua gelida, quam mundo in vase afferri sibi fecit, quasi summis illam pro deliciis ducens, se tunc libentius recreasse; verum tanta cum lætitia, quam omnibus passim qui simul vescebantur largiter exhibebat, ut delicatissimas quasvis Regum mensas præ jucunditate illi cessisse, jucundiusque numquam se in vita cœnasse, ipsi postea testati sint. Postera die sermocinatus est in populo, non multum tamen elaborate. Nam domesticis quibusdam utens verbis, multorum magis peccata cocervatim reprehendebat, quam singulari alicui & exactæ sententiæ rationique explicandæ insistebat. Ubi etiam festivum illud dictum quod eis ingessit, non est tacendum. Nam cum ante octo & decem annos, quibus longis eos & accuratis sermonibus docuerat, discedens, omnes filios, futurosque ita semper sibi, eos appellasset; Nunc, inquit, post transcursum tam longum annorum numerum, ad vos rediens, non modo quos reliqueram filios, sed multos insuper adauctos mihi filiorum nepotes conspicio: sed euge, vos omnes filios uno semper & nomine & amore complector. Tum eodem etiam die, declinante jam sole, inde egressus est, profecturus Civitatem-Ducalem, antiquam (ut opinor) Phalacrinam, quam in Samnio esse ultra Reate vico modico sitam, atque in ea Vespasianum natum fuisse, legimus.

[34] Neque omittenda videntur, [Asello vectus in Civitatem-Ducalem] quæ tunc accinctus itineri festivitate plena verba dixerit. Præparato enim asello, quem ascensurus erat, cum Fratrum ejus quispiam arripiens

virgam, e dorso ur semper solebat bestiolæ pendentem, nodulisque in summitate pungendi causa distinctam, quid id esset joco eum interrogasset; subridens: Hæc, inquit, virga nostri cornipedis flagellum, atque hi noduli calcaria ejusdem sunt. Cum vero rogaretur, an pedes, dum interim urbem egrederetur, iturus esset; respondit; Non nisi equitem incessurum esse. [ultimum ibi concionatur:] Festivissimum etiam illud subjiciens, quod dum pedes iret, unus tantum honoris gradus; dum vero eques, decem etiam cumulado majore successu sibi semper exhiberentur: atque hoc, inquit, quod equiti mihi magis quam pediti exhibetur, totum aselli mei est; quo plane intelligi potest quanta sit hujus bestię meæ dignitas, cujus causa longe mihi major reverentia & honor deferatur. Ubi vero illuc quo contendebat applicuit, illum etjam populum edocens, tamquam cygnus morti propinquior dulcius canens, ultimum omnium, quos tot in vita egregios habuit, sermonem, dulcissimis verbis exposuit. Tum vero vale dicens (quod certe extremum omnibus populis vale fuit) cum statuisset proficisci Aquilam, [in via febre correptus] nobilissimam Aprutiorum seu veterum Samnitium urbem, statim febricitare cœpit. Nec vero teneri potuit, quin die, quæ proxime segura est, iter quod susceperat continuaret; atque id quidem magno cum labore, magnaque cum doloris angustia: quæ eum vehementer gravans, coëgit multoties se sistere humique quiescere. Descenditque ita tandem in vicum quemdam S. Silvestri appellatum, distantem ab Aquila septem millibus passuum: ubi cum feбри simul ac profluvio ventris corpusculum gravaretur magis, ac debilius fieret, ita ut non facile se movere posset; tunc Religiosi, [Aquilam deferunt.] qui optimum Patrem non deserebant socii ejus, prudenti habito inter se consilio, lectica eum Aquilam deferri fecerunt, mœsti ac gemebundi, longeque a summa qua ipse eos paulo ante diffuderat laetitia commutati; non aliter ac olim Apostoli, cum pro triumphali, qui die Palmarum Salvatori exhibitus est, honore exultantes,

graviore demum, tam ignominiosæ subito eum morti traditum videntes, dolore percussi sunt: sed ita fit, ut magna gaudia magni ut plurimum dolores statim subsequantur.

[45] At vero crescente, qui cœperat, opprimenteque eum gravius languore, [ultimis Sacramentis munitus,] cum jam Deus longæ illi peregrinationis requiem imponere, laborisque ejus præmium reddere statuisset; advenisse quoque ipse ultimum vitæ suæ finem, evocarique jam e mundo intelligeret; rogavit omnia Ecclesiæ Sacramenta sibi ministrari, adstantes quos relinquebat filios semper exhortans, semper ad eam quam susceperant vivendi normam magnopere animans, ac quanta poterat jam intercidentis vi oris incendens; [humi moritur] se ipsum vero majore quam soleret unquam humilitate animique devotione commendans Deo, supplex misericordiam implorabat: subducensque se paulatim e lectulo, super nudam humum corpus declinavit, intendens fixos ad cælum oculos, ac læto semper animo & vultu similisque ridenti expectans, neque aliter ac Paulus cupiens se dissolvi & esse cum Christo. Ita felix & perbeata illa anima, ex labore ad requiem, ex tantis mundi necessitatibus ad cælestes summas opes, ex tanta miseria ad æternam tantam felicitatem, ex morte denique ad vitam numquam cessaturam, numquam finituram transiit, anno Christi millesimo quadringentesimo, quadagesimo quarto, [anno 1444 20 Maji.] XIII Kal. Junii, die octava postquam Reate lætabundus, ita ut diximus, pervenerat; ac die quidem, qua tunc Vigilia Ascensionis Domini celebrabatur; hora vero qua Vesperæ cantari solent (ut intelligamus, cum canticis Angelorum animam ejus ad cælum assumptam esse) anno vero ætatis suæ sexagesimo quarto, paucioribus mensibus tribus, diebus novem, cum in seculo duos & viginti annos, reliquum vero temporis sancta in

religione vixisset, quadraginta autem prædicando verbo Dei semper insudasset.

ANNOTATA.

Pius 2 Papa ista testatur: Cum Senis prædicaret, me in tantum commovit, ut paululum abfuerit, quin & ego Religionem suam ingrederer: sed amicorum preces me commoverunt, quod pro meliori recipio: nescimus enim quid nobis magis expediat ... Is postea Romæ prædicavit, & factum est, ut tota eum Roma audiret, Cardinalesque & Papa ejus sermoni interessent, magnusque & mirabilis apud omnes audiretur.

Ms. Ultraject. Cum Ducis litteræ suscipi solerent quasi sanctæ, & cum quodam cultu latriæ, ipse Bernardinus detestando redarguit publica prædicatione: quod percipiens Dux comminatus est ei, quod si talia dicere præsumeret, eum mala morte interimeret. Audiens hæc Bernardinus, intrepido animo statim primo sermone coram omni populo prædicavit, & ita Ducem terruit divina comminatione, quod non est ausus ei quidquam molestiæ inferre.

Suggestum istud non in templo, ut passim consuevit fieri, sed in ipso templi frontispicio instar Xisti prominens, ostensum nobis Perusio transeuntibus fuit an. 1660, 16 Decembris. Nempe templum quamvis capacissimum non sufficiebat populo ad audiendum confluenti, grandis autem ante templum area panditur, præter forum cum eadem area lateraliter connexum.

CAPUT VI.

Miracula varia ægris

S. Bernardinum invocantibus præstita.

LIBER IV

[46] Tum exequiæ pro more ei solennes exhibitæ sunt, ad quem videndum contingendumque incredibile videtur, [Ante sepulturam sanantur,] quanta totius civitatis habitantiumque circumquaque hominum turba confluxerit; quanto eum omnes mœrore ac fletu, ac si privatus cujuslibet pater (communis omnium certe) decessisset persecuti fuerint; quanto, ei affectu commendarent, quanto studio voverent, gaudentes vel saltem corpus ejus contingere, [claudi duo,] sperantesque ex tactu non nihil salutis pro sua quisque necessitate percipere. Cum interim puer quidam Paschalis, filius Matthej Aquilani, qui utrasque tibias deformiter claudus erat, adeo ut non sine magno labore gradi posset, accedens propius advoluit se beato corpori, quod super feretrum inhumatum adhuc jacebat; deosculansque summo cum affectu manus ejus & pedes, ac per crura & tibias quas læsas habebat, eas ducens, cum invocaret alto corde ejus opem, plenam statim ac integram est liberationem consecutus. Quod, circumstantibus videntibusque id multis, publicari subito per totam civitatem cœpit: unde major etiam omnium concursus factus est, exultantium undique, ac quam maxime cupientium tam magna & gloriosa, quæ noviter Deus operatus esset, mirabilia intueri. Nec mora puer alter Assentius, filius Rutii Cicarelli, civis utique Aquilani, annos circiter duodecim natus, cum & ipse ex sinistro latere ita ortus graviter claudicaret; cupiens similem, quam superior consequi salutem corporis, prostravit se ante beatum corpus: deosculatisque sæpius ejus manibus & pedibus, dum opem effusa multa humilique prece postularet, exauditus statim, firmato latere rectum incessum habere promeruit, majore etiam cum omnium lætitia & exultatione.

[47] Erat hoc tempore Perna quædam, uxor Matthæi Petrutii, mulier utique Aquilana, quæ annos sex lecto

jacuerat, [mulier contracta,] toto infracta corpore totisque pene membris soluta, ut quasi exire suis ossa quæque locis viderentur; quæ proinde nec movere se ulla ex parte, nec necessitatibus corporis per se ullo modo subvenire posset; unde ulceribus plena undique, graviter latera trahebat; os quoque ita exulceratum, ut cum difficultate loqueretur. Hæc audiens quæ per totam passim civitatem admiranda Patris Bernardini signa divulgabantur, erecta in summam spem liberationis, summopere salutem suam ei commendans, jussit se ad corpus ejus, priusquam tumulo conderetur, deferri. Nec aliter ac fideliter sperabat, ei evenit: nam statim ac beatum corpus contigit, plenæ est incolumitati restituta. Sed & Massius quidam, Boni-anni filius, civis & ipse Aquilanus, cum quatuor annis gravissimos in ambobus pedibus ac tibiis, [æger 4 annis.] propter tumorem & ulcera scatentemque ex eis continuam saniem, dolores sustinisset; audita fama tantarum rerum, spe magna plenus, invocare opem sancti Patris cœpit; delatusque ad corpus ejus, quod nondum tumulatum erat, tacto statim illo sanatus est. Ita triduo corpus ipsum insepultum mansit, sine ulla prorsus corruptione aut fœtore; quarto demum die tumulo reconditum est. Cum interim crebrescente tantorum signorum fama, ingens ad ipsum undique, ex omni vico atque vicina urbe, [Post sepulturam ad tumulum sanantur,] turba concurreret; nec segnius ad tumulum ejus signa indies magis claruerunt. Nam Ricca, filia Antonelli Sabelli, ex oppido Valvensi, quæ quatuor & triginta annos, ob nimiam renum debilitatem, neque gressum movere, neque se erigere sine magno dolore poterat; ac siquando se movere ad alium locum vellet, per terram more serpentis repebat; accipiens quæ virtute beati corporis fierent, [duæ feminæ gressu privatæ,] deferri se asello illuc curavit: circumfusaque tumulo, innumerabili eam vidente hominum multitudine; cum aliquantulum obdormiscere ei videretur, quasi e somno expergefata, surgens convaluit; ita ut toto firmato

corpore suis pedibus ambularet, ac publice laudans Deum, liberatam se ope beati Patris prædicaret.

[48] Manifestissimum & illud omnibus fuit, quod in Angelella, muliere Reatina, oppidi Castri-Franci actum est. Cum enim annos quatuor toto tremens corpore ita gravata esset, ut nullius membri officium exercere, nullove medicinæ magisterio curari posset; lectica super asellum posita, ad beatum corpus delata, ac omni eam vidente pariter atque lætante turba, sanata est. Nec vero obscurum fuit illud Marutiæ, uxoris Matutii civis Aquilani, quæ cum ex utero matris utrumque latus clauda prodiisset, ita ut instar fluctuantis in aqua naviculæ deformem semper in modum ambularet, [claudicantes plures:] vixissetque ita annos tres; voto demum emisso, ad tumulum sancti Patris rectum liberumque incessum recepit. Nec item illud Antonellæ, filiæ Angeli ex Thiono oppido Aquilæ, quæ clauda sinistro latere utique nata, quinque jam annorum, commendata a parentibus beato Patri, applicataque devotissime ejus tumulo, ab omni gressus deformitate liberata est. Quemadmodum etiam contigit Margaritæ, filiæ Antonii Marini, civis Aquilani, quæ similiter sinistrum latus ita nata claudum habebat: Catharinæ puellæ quinque annorum, filiæ Francisci civis utique Aquilani, quam & mater distortis tibiis pepererat, ita ut per terram, dum moveri vellet, se ipsam traheret: Mattheo etiam, filio Michaelis Contis civis Aretini, quem tredecim jam annos natum Angelina mater, cum claudum & spasmaticum utique peperisset, audita virtute signorum patris Bernardini, vovit si sanaretur Ordini & Observantiæ ejus dicaturam. [curantur, arthritis] Nec tacendum videtur, quod Pasca, filia Pauli ex Furcella oppido Aquilæ, annorum circiter septem, cum multos dies gravissimis articulorum doloribus torqueretur, ut nec pedibus aut cruribus ullo modo se movere posset; commendata a parentibus beato Patri, positaque supra ejus tumulum, statim incolumis facta est. Non etiam quod Joannes, ex

Dalmatia oriundus, naviculariam artem exercens, cum sub dio obdormire solitus tanto frigore correptus esset, ut arefacta penitus dextera tibia, octo jam menses, non nisi adhibitis ligneis quibusdam adminiculis incederet; auxilio beati Patris, cui se tota mente commendaverat, curatus est. Non item quod Felix, [dolores tibiæ,] Raynaldi filius, ex Podio-Picentiæ oppido Aquilæ, cum propter gravissimos dolores, quos in ambabus tibiis diu passus fuerat, utique non sine ligneorum quorundam sustentaculorum adjutorio se movere posset, opere Beati Patris convaluit.

[49] Præcipuum vero illud est, Carusiam, uxorem Francisci Colete, ex Castro-Lacu oppido Spoleti, [graves ægri tudines,] cui sinistrum latus cum brachio & pede longo jam tempore arefactum erat, cum delata ad ejus tumulum fuisset, sanata esse. Nec minus Jacobum, filium Joannis ex Carpenico oppido Spoleti, cum tam gravi & ægroto corpore esset, ut pedibus nec staret nec incederet: Cæciliam etiam, filiam Francisci civis & negotiatoris Spoletini, cum amissis totius corporis viribus, nec ullius membri præter linguam movendi facultatem habens, tredecim annos lecto semper decubisset; tam infirmo etiam stomacho, ut nihil quod sumpsisset cibi retinere posset: sed & Angelum, [phthisis,] puerum duorum annorum, filium Thomæ Chrysostomi, civis utique Spoletini, eundem in modum semper jacentem, atque ita toto corpore gravatum, ut pelle tantum & ossibus constans phthisicus magis esse crederetur: & Martam etiam, cujusdam Mariani civis etiam ipsius Spoletini, [contractio membrorum,] propter longam & gravem valetudinem a lecto neutique unquam discedentem. His adjungamus Martiam, uxorem Angeli civis Aquilani; & Martiam alteram, filiam Antonii Spoletini feminam religiosam, cum nec tibiis, nec brachiis, nec toto denique corpore se aliqua harum movere posset; & Amicum, puerum septem annorum, filium Amici Pallæotæ, ex Asserico oppido

Aquilæ, alteram tibiæ claudam habentem, debilitatum etiam ita ambobus brachiis ut e spatulis evulsa viderentur, & servitio illorum ad omnem usum omnino privatus esset, urinam insuper magna cum molestia emittentem; & Joannem filium Micutii civis Aquilani, qui nec tibiæ sinistræ nec brachii officio, quod spasmaticus ea parte esset, uti ullo modo poterat; & Antonium, puerum trium annorum, filium Jannutii ex S. Angelo oppido Tuderti, cui inferior omnis pars corporis ita viribus destituta erat, ut nec eundi, nec se erigendi ullam facultatem haberet.

[50] Adjiciamus & Ciccum, filium Blasii civis Aquilani, qui, [dolores varii,] ob nimium quem in sinistro genu dolorem patiebatur, incessu privatus, animam etiam aliquando quasi exhalare videbatur: & Antoniam, uxorem Mici civis utique Aquilani, gravissimos jam longo tempore dolores in ambobus brachiis passam, ita ut neque manus capiti admovere posset: Leonoram etiam, puellam septem annorum, filiam Nicolai Joannis ex Castro Vulterano, habitantis Massæ, pedibus & cruribus spasmis attractis, incessuque omnino privatam: & Magdalenam, puellam quinque annorum, filiam Bartolomæi civis Reatini, quæ crura & pedes ita infirmos habebat, ut non nisi more animalis quadrupedis per terram graderetur; atque eodem modo debilitatam Franciscam, puellam quatuor annorum, filiam Jacobi Danielis ex Asciano oppido Senarum; Apollonium quoque puerum, filium Dominici ex Segiano, oppido & ipso Senarum, propter laterum spasmationem per terram se cum moveri vellet trahentem; ac Matthæum, filium Aloysii Senensis, qui anno integro gravissimam sciaticam, in utroque latere per totum corpus jam diffusam, passus fuerat: quos omnes, per virtutem & gratiam sancti Patris Bernardini, cum invocatus devotissime fuisset, constat ad optatam optimamque malorum suorum liberationem pervenisse.

[51] Atque ut multos hujusmodi, & Asculanos, & Senenses, & Romanos, [item apostemata & fistulæ,] qui meritis illius curati esse traduntur, brevioris sermonis causa omittamus; veniamus ad alios etiam; quos illum ex apostematibus & fistulis, variis in partibus corporis, liberasse testatissimum est: e quibus Matiam, uxorem Petri Jacobi civis Aquilani, ex gravissimo apostemate in latere dextro, unde fœdissima sanies continue exhibat; & Vanutiam, uxorem olim Matthæi Romanelli civis utique Aquilani, ex pessimo apostemate, quod quatuordecim annos sub ala sinistra passa fuerat, unde & non tam sanies quam ventus etiam quasi ex profundo corporis emittebatur; & Colam, filium Antonii civis etiam ipsius Aquilani, ex multis ulceribus in tibia sinistra, quam ita gravatam & tumefactam, factam, tredecim annos habebat, nulla abstinentia, nullaque medicorum ope curabilem. Paulum etiam puerum decem annorum, filium Honosrii ex Ursaria oppido Cortonæ, ab apostemate sub auricula; ac Laurentiam, uxorem olim Urbani Senensis, habitantem Bonconventi, ex fistula in oculo sinistro; & Antonium, filium Gratosi civis Reatini, ex scrophula quam sex annos sub genu sinistro, ad magnitudinem unius ovi, gravi cum molestia tulerat; puerum item quindecim annorum, Monte-milonem appellatum, ex Montemilonis oppido Piceni, qui a cancro quem graviter in mandibula inferiori patiebatur; & puellam quamdam anniculam, filiam Joannis Antonii civis Reatini, quam cum præsentis illi & adhuc viventi parentes oblatam summis cum precibus commendassent, curavit ipse a duobus pessimis ulceribus incurabilibus (cum multa tamen ei medicorum cura adhibita fuisset) quorum unum in collo, alterum sub ala brachii, gravius etiam flatum continue ducens, ad ipsa usque viscera penetrabat; Salomeam puellam quatuordecim annorum, [etiam extractis 7 ossium fragmentis.] filiam Thomæ civis Spoletini. Hæc ex ulcere quod ita grave & pestilens in dextra parte pectoris illi erat, ut extractis inde septem ossis flacidi fragmentis,

neque iudicio medicorum unquam sananda, spasmus sæpius deficere videretur; quam efficacissime a matre beato Patri commendata, per intempestam noctem vigilans, vidit hominem, sub imagine ejus, quem gerere ille solebat habitus, stantem ad caput ejus, tangentemque eam, & benedicientem, ac mox quasi e fenestra abscedentem. Quæ cum lætabunda, exili qua poterat voce id matri indicasset, credita primum est propter nimiam gravati corporis debilitatem vana, uti fit, & videre & proloqui, jusaque proinde quiescere; ac demum cognita certius ejus liberatione, majores habitæ Deo & sancto ejus famulo Bernardino laudes & gratiæ sunt.

[52] Nec vero narrabimus omnes, quot in humanis corporibus alios graves quidem & varios morbos admirabili ille sua virtute sanavit. [Item morbi varii,] Taceo enim, quos a fluxu morbo, & quos ab hernia, & quos item a gravissimis doloribus iliorum atque podagrarum curavit: quos etiam a tremore atque a pleuresi, & quos ab asthmate liberavit. Omitto & non paucos ab eo curatos hydropicos; quorum præcipua est Margarita, uxor Petruccii Amati civis Perusini; quæ tanto tumore ventris gravata erat, ut nec ullo modo absque adhibito bacilli sustentaculo incederet. Nec attingo quos a morbo comitiali plurimos etiam liberavit; quorum memorabilis videtur Petrus Angelus, filius Petri Senensis, tam malis febribus tamque mala valetudine gravatus, ut non solum epilepticus, [præsertim apoplexiæ.] sed & phreneticus, & cæcus factus esset. Non item dico eos qui ita guttur læsum haberent, ut nihil deglutire possent: cum ex his gravatior etiam esset Joanna, uxor Orandi, ex Selvola prope Senas, ita ut oculi ex capite exire viderentur. Verum quos ab apoplexia sanavit minime præteribimus. Tampellinam, uxorem Nicolai Fischarani Senensis tertii Ordinis S. Francisci, quæ etiam amisso sæpius omni sensu in terram concidens, gravissime se

lædebat; Antonium, filium Blasii Tholomæi Senensis, ita ut cum latere dextro loquendi etiam gratiam amisisset; Antoniam, filiam Lucæ ex Montesiano oppido Senarum, unde tremor etiam totius corporis eam invasit, ita ut rectum loquendi usum ac sensum insuper amisisse videretur; Agnetem, filiam Joannis Albaniensis, ancillam Antonii Baptistæ civis Aquilani, quæ cum nec loqui nec degustare quidquam posset, propiorque jam morti judicaretur, commendata est a domesticis familiæ beato Patri; intincta autem lingua ejus sanguine ipsius, qui diligenter servabatur, paulatim resumptis viribus tandem convaluit.

[53] Sed & memorandi videntur, quos pessima ulceratos lepra mundavit; Catharina, [lepræ.] uxor Antonii & Lucignani Senensis; Angelus, filius Michaelis ex Cifixano oppido Senarum; atque alius etiam quidam Hispanus. Quid vero dicam mulieres, quas abortire semper solitas ita liberavit, ut postmodum prolem libere susciperent? [Adjutæ parturientes,] sed præsertim Hieronimam, filiam Jacobi civis Romani Regionis Regulæ; quæ abortu facto ita graviter ægrotabat, ut nusquam se movere valens, lecto tantum supina semper jaceret. Quid narrabo Caeciliam, filiam Francisci civis Spoletini, quæ curata est a dolore stomachi, quo tanto quidem vexabatur, ut cum nutrimenta cibi & potus retinere non posset, debilitata virtute naturæ, lecto continue decumberet? Quid loquar Antoniam, [& stomacho ægræ.] filiam Cecchi ex Montepolitiano oppido Aretii civitatis, in qua tum habitabat? quæ dum gravissima anxietate pectoris afflicta beatum Patrem, cujus memoriæ plurimum afficiebatur, invocasset; proxima nocte per somnum meruit eum videre, quasi de cella sua exeuntem atque eam benedicientem. Quid referam Catherinam uxorem Nicolai Bilech Pannonii, & Petruciam filiam Amici Leonessæ, habitantis Romæ in Campo Martio, [Cæci varii illuminati:] & Joannam puellam filiam Gherii civis

Senensis, quæ nihil ex altera oculorum videbant propter obductam ungula pupillam? Quid Elisabeth etiam, puellam annorum quatuor, filiam Joannis Cassinæ Senensis; & Andream, filium Francisci tinctoris habitantis Senis, qui ambo quindecim dies visu omnino privati ita perstiterant? Quid Bartholomæum, filium Dominici Montis-alti, ex Berardinga oppido Senarum, qui parum dextro oculo, sinistro autem nihil, octo jam & decem annos viderat? Quid Benedictam Columnensem, quam tam gravis valetudo oculorum invaserat, ut neque aliquid videre, neque eos aperire posset? Quid Cæciliam, puellam septem annorum ex Vulsini oppido Urbis-Veteris, quæ, nimia morbillarum multitudine eam comprimente, cæcata omnino fuerat? Quid Agnetem, uxorem olim Antonii Marcellini habitantem Romæ, quæ lumine etiam oculorum prorsus amisso, nihil jam longo tempore videre potuerat? Quid hos inquam recensebo, ita graviter oculis affectos, atque omnes plene tandem, implorata illius ope, liberatos? Quid denique commemorabo (quod his majus est) Colam, puerum sex annorum, filium Antonicæ ex Roccavottæ oppido Marsicano, cum cæcus ex utero matris prodiisset, delatum ad tumulum beati Patris, illico in expertum ante sibi visum recepisse?

CAPUT VII.

Alia Miracula post mortem S. Bernardini.

[54] Quid vero etiam prosequar cetera, quæ non minora his, de restitutione surdorum, [Surdi & muti sanati;] & mutorum, ac certissima quidem habentur? Nec dicam Federicam, filiam olim Hannis civis Aretini, quam surdastram casu effectam curavit: non Sanctam, uxorem olim Joannis Cloni civis Reatini, sanatam utique, cum in lingua ipsi foramen quoddam incurabile duos jam annos esset, unde & loqui maxime præpediretur; & magnum dolorem, dum cibum illa sumente, aliquid ingereretur, sentiret. Non item Bartholomæam, infantulam trium

annorum, filiam Petri Joannis Turchi Senensis, cum numquam verbum ullum protulisset, commendatam beato Parri, statim locutam fuisse. Non insuper Elisabeth, puellam septem annorum, filiam Dominici utique Senensis; & Paulum, puerum septem annorum, filium Petri ex Monte-nigro oppido Senarum, ambos etiam ab illo curatos, cum tam atrox eos febris invasisset, ut nec loquerentur quidquam nec intelligerent. Dicamus tantum, quod admirabilius videtur, Jacobum Venetum, & Simonem filium Vannis ex plano Castagnani territorio Senensi, ac Petrum filium Antonii Vaselli ex Barbarano oppido vicino Romæ ad xxx miliaria; hos tres cum surdi & muti nati essent, delatos ad tumulum ipsius liberos discessisse. Dicamus & aliud, quod non magna utique caret admiratione, juvenem quemdam, duos & viginti annos natum, qui ob gravem quamdam valetudinem penitus obmutuerat, quatuorque & decem ita annos transegerat, [mutus annos 14] mendicans etiam semper propter summam, & æris, & sermonis inopiam; cum Aquilam visitaturus corpus, a quo tanta fieri signa intelligebat, tenderet; invenisse apud Laterinum oppidum Florentiæ superioris vallis Arni, duas matronas habentes funiculum, quo se beatus Pater præcingere solebat: ac statim cum miseratæ illæ casum infelicem hominis reverenter eum ori ipsius admovissent, explicata lingua loqui cœpisse.

[55] Nec satis hæc, nisi & eos quorum nulla vitæ spes erat, a Medicis penitus destitutos, insperatæ ipse incolumitati restituerit. [moribundi sanati.] Cujusmodi fuit Joannes, juvenis viginti quatuor annorum, filius Colæ Pedoni ex Mazerio oppido Aretii; & Bernardina, filia Nicolai Porcinarii, Equitis & Juris-Consulti, civis Aquilani; & Giloissa, uxor Francisci civis Senensis; cum febre hæc acuta, ac fluxu sanguinis gravissime vexata, ad extremam simul phrenesim atque insaniam devenisset, munita etiam Oleo sacro, propter imminentem judicio medicorum illi mortem. Cujusmodi etiam Benedictus, puer quindecim

annorum, filius Nicolai Gaigliardi, Sulmonensis; & Joannes, puer quindecim annorum, filius Bartholomæi Arrighii Carpentarii civis Senensis: qui a pestilenti malo atrocissimisque febribus, quibus ad mortem usque pessime laborabant, liberati sunt. Cujusmodi & Benedictus, postmodum Bernardinus ob reverentiam auctoris beneficii appellatus, filius Corradini Fabrianensis atque anniculus; qui dum gravissime diu febricitans ad tantum defectum omnium sensuum devenisset, ut judicio cunctorum mortuus videretur, & jam nihil aliud, quam de sepeliendo eo ageretur; voto facto a matre beato Patri, post duas horas ita convaluit, ut & lac avidissime, quod antea multis diebus nequiverat, sugeret, & omnia restitutæ plenæ sanitatis signa demonstraret. Nec prætereundum est ullo modo, Valentinam, puellam trium annorum, filiam Andreæ ex Brufa oppido Perusiæ, cum pater ejus ad extremum vitæ finem illam deductam, facientemque omnia quæ decedentes solent signa vidisset; magnoque morientis filiæ dolore tactus, votum pro ejus recuperanda vita beato Patri fecisset, atque ita tribus horis illa perstitisset judicio omnium mortua, restitui tandem afflicto genitori meruisse. Non item omittendum aliud paris virtutis signum, Catharinam infantulam, filiam Grifuli Picolominis civis Senensis, cum & ipsam ex gravi qua lac decem & octo horis sugere nequiverat, valetudine morientem, atque iisdem quibus superiorem diximus letalibus signis laborantem, videns genitor, pro vita ejus votum Beato Patri emisisset; post duas quibus & illa perstitit horas, exhalato spiritu, uti omnes judicabant, mæsto tandem genitori incolumem restitutam esse.

[56] Atque hæc de iis languoribus & morbis, quos humana per se sibi corpora pepererunt: nam neque minor est laus eorum, quæ extraneis repentinisque casibus, sive manu hostili sive subita vi majore, aut vulnera aut proxima morti pericula contigerunt; quibus ille cum invocaretur

adveniens, mira atque excelsa ope subvenit. [Curata vulnera gravia] Stephanum si quidem Pannonium, cum in tibia sinistra vulnus ei ab hoste cum telo illatum fuisset, atque ob id duos annos gravissime substentaculis semper tibiæ adhibitis claudicasset; viderunt multi, postquam vota pio illo animo fecisset, sanatum esse. Eodem modo Angelum Rangonem Calabrum, ductorem armorum, cum & ipse inter pugnandum, ab hostibus, in tibia utique sinistra, duobus locis vulneratus esset, adeoque graviter læsus, ut præ dolore spasmi periculum imminens timeretur; sed & Nicolaum puerum, filium Jacobi Petri civis Perusini, cum ab alio puero sagitta ex arca emissa transfixus oculum dextrum, tamque gravi vulnere affectus esset, ut deperdita omnis vis oculi, nullaque amplius ejus salus sperari posse judicio medicorum videretur; meritis tamen beati Patris, cum genitor illum lædentis pueri toto mentis affectu implorasset, incolumem evasisse. Itidem & Baptistam, puellam trium annorum, filiam Laurentii Senensis, cum forficulas, quas e manibus ejus soror ludens conabatur eripere, ipsa contra renitens, in oculum sinistrum subimet infixisset. Nec minus Luciam, uxorem Matthæi appellati Pagarelli Reatini, cum sæviens in eam ille immoderatus dextrum ei brachium penitus confregisset; & Brigidam infantem, filiam Gabrielis Pisani habitantis Senis, cum proculcata in lecto a matre dormiente atque confracta, non sine magno periculo vitæ fuisset; & Domisdeam Spoletinam, puellam duorum annorum, quam dum Galitia amita ejus brachio apprehendere vellet, ita illud cum magna etiam tumefactione e proprio loco movit, ut evulsum credi posset.

[57] Quod autem contigit Christophoro, filio olim Bartolini civis Senensis, præcipuum putamus, [item tres obtriti ab equis,] cujus a multis equis, qui adaquatum ducebantur, invicem calcitrantibus ac se mordicantibus graviter caput & pectus læsum, postera die liberatum esse constat.

Quod item accidit Joanni Gallico, famulo Baptistæ Bellantis Juris-Consulti Senensis, cui os utrumque tibiæ ex percussione calcis equi ita confractum erat, ut nulla illi quamvis multa adhiberentur remedia opitulari possent; invocata autem ope beati Patris, quam primum tumulum ejus attigit (quod difficulter quidem claudicante semper gressu, adhibitis ligneis adminiculis, fecit, pristinam incolumitatem adeptus est: Et quod Leoneo, filio Benedicti Rubei, ex Castello-Florentino oppido Senarum: qui decidens ex equo cui insidebat, ita caput & pectus conquassavit, ut dies tres-sanguinem ac frusta simul sanguinolenta ore emitteret; & cum incidendus omnino, sine spe ulla tamen curationis, a medicis judicaretur, virtute beati Patris, cui a genitore enixe commendatus fuit, absque ulla prorsus incisione liber evasit. Neque his annuero illud Cosmæ pueri Pratensis, a bove discurrente passim per omnem turbam & insaniente letaliter percussi, atque ejus sola benedictione sanati, quod eo adhuc vivente id acciderit. Memorabile autem videtur, quod liberatus ab eo fuerit Jacobus, [& alii diversimode læsi,] filius Antonii civis Perusini, qui læsus graviter a spina digitorum, longoque tempore ita vexatus, ad id etiam devenerat, ut post medicamentum sicut quotidie solebat; illi adhibitum, statim revolutis oculis quasi emisso spiritu in terram prolapsus, diu ita persisteret. Dignum etiam memoria, quod actum est in Gaspare filio Cosmi sarcinatoris Aretini; qui dum ex asello levaret vas plenum vvarum, fregit sibi unam costam lateris; unde magno dolore affectus, dum se vovisset beato Patri, voti statim compos factus est? Non indignum etiam relatu, quod Mariano filio Antonii Senensis accidit, qui dum humi jaceret super congeriem fabarum, arque una ipsarum profundos auriculæ ipsius recessus penetrasset, nullo ad eam extrahendam medicorum proficiente remedio, tandem post duodecim dies, quibus gravissimos dolores sustinuit, convertens se ad beatum

Patrem, implorato ejus auxilio, per se ipsum illam leviter, quasi ultro volentem sequentemque, eduxit.

[58] Sed memorabilia longe videntur signa eorum, qui ex altis decedentes locis, [ex alto lapsi,] opem eo ferente, servati fuerunt: quod evenisse sibi multis etiam videntibus demonstrarunt, Francisca filia Vannis Senensis, tertii Ordinis S. Francisci; & Rosa, filia olim Baptistæ Perusini annorum sex, cum in cisternas magnæ altitudinis, submerso utraque capite, cecidissent. Marciarella etiam, filia Bonianni civis Aquilani, cum ex alto fastigio in terram cadens, dextrum crus læsisset, unde & graviter claudicaret; & non sine magno dolore incederet: & Honofria, puella decem annorum, filia Antonii civis Senensis, dum ex fastigio altitudinis sexdecim brachiorum in quoddam magnum præcipitium, plenum lateribus & lignis concisis, obruta ipsis undique corruisset, jacens semianimis & omnis prope sensus experta facta: Augustinus item, filius Antonii civis utique Senensis, [lapsuque vulnerati] cum & ipse e scala quadam altitudinis brachiorum quadraginta decedens, alterum latus adeo collisisset, ut diu mortuo similis nec loqueretur aliquid, nec sentiret. Cum Micutius puerulus, filius Colæ Albanensis habitatoris Aquilæ, ex Meniano altissimo decidisset, capite adeo læso & conquassato, ut nisi incideretur, nullam salutis ejus spem super esse medici affirmarent; genitor ipsius, minime eam incisionem sustinens, vovit eum potius beato Patri, in quo unica illi spes esset. Nec frustra. Nam die, quæ proxime secuta est, absque ullo medicinali ferramento, liber penitus factus est. Idem quoque claruit in Pace, uxore Marini Asculani, quæ cum ex scala superioris cœnaculi corruens, alterum sibi latus perfregisset, delata ad beatum Corpus, statim sanata est: [aut etiam mortui.] Jacoba etiam, uxore Bartholomæi Senensis, quæ cum superiore simul cœnaculo, quod casu corruit, in terram cadens, tanto vulnere sibi caput fregit, ut versa cute ad dimidiam usque

ejus partem tota palma manus intromitti posset, nullisque apparentibus spirantis animæ indiciis, tanquam mortua deploraretur: sed cum vir ejus pro amissa dilecta conjuge, graviter dolens, supplicibus vobis invocasset opem beati Patris, post quadrantem horæ respirare, ac paulatim melius valere cœpit. Quibus adjungendum est, quod Marino puero decem annorum, filio Cornachini Aquilani, bene cessit. Nam cum canalem cujusdam molendini transire vellet, pede lapso in aquam cecidit: cujus impetu magno circumvallatus, & revolutus ad inferiores demum partes, vi ipsius impellentis aquæ deportatus est; atque inde aliquorum qui concurrerunt auxilio raptus, post multaque adhibita adminicula tandem liberatus est, non aliam ob causam, quam quod (ut ipse asseverabat) quam primum labi cœpit, B. Bernardini nomen, ut opem ei afferre dignaretur, toto affectu mentis invocavit.

[59] Denique quod est magnum & admirabile restaurati vini signum, nullo modo omittendum videtur, ut quoniam longior quam institueramus profluxit sermo noster, [Vas vino effluente vacuatum,] sapido aliquo tandem arida ora nostra liquore recreemus. In civitate autem Reatina contigit, Paulum pauperem quemdam hominem, tempore vindemiarum reposuisse vas plenum vini, quod sustentationi familiolæ suæ satis eo anno esse videbatur. Interea dum foris ille pecora ageret, quo exercitio inopem vitam suam tuebatur, forte porcellus, quem domi nutriebat, irruit in vas ipsum, extractoque obturatorio cannæ, unde vinum hauriebatur, pene totum terræ fudit. Quod postera die cum Vannutia uxor ejus & Iacobus filius offendissent, magno affecti sunt dolore, quod quæsitae longis laboribus unius anni opes uno puncto deperditas intuerentur; præsertim Vannutia, quæ indignationem & iracundiam furibundi mariti magis etiam timebat. Ceterum cum esset illa religiosæ mentis, ac maxime timens Deum; rogare incentissimo animo cœpit eum, qui alias in nuptiis aquam vertit in vinum; atque una matrem

ipsius, cujus rogatu id perfecerat, [invocato Sancto, repletur.] simulque beatum Patrem Bernardinum, cujus merita summa esse intelligens, vovit se etiam Aquilam, ubi sacrum ejus corpus jaceret, profecturam, Mira fides, revertitur ad dolium mulier spe ingenti plena, intuetur illud plenum usque ad summum. Haurit vinum, gustat, videt totum quod petebat restitutum, longe etiam melius quam primum. Gaudet, lætatur, gratias agit Deo, nomen Bernardini non cessat laudare, & extollere. Admiratur, stupet, atque tribus ita diebus rem apud se occultam tenet, non audens tantum factum proloqui. Tum conscia illa sibi tam ingentis beneficii, timens ulterius gloriam Dei occultare, rem omnem uti acta est divulgat. Concurrit passim omnis civitas, cognitaque manifeste tanti signi fide, fit ingens omnium lætitia: Deo merite redduntur laudes & gratiæ, Bernardinus major apud omnes habetur & colitur. Multi etiam pro summa religione ex eo biberunt; multi ex eo pro summo munere in vasculis recondiderunt; multis insuper ad salubritatem corporis profuisse notissimum est, præsertim Antonio filio Colæ Mandi civi Reatino, qui liniens ex eo alterum oculorum, a cæcitate ejus quam patiebatur liberatus est.

[60] Sunt vero ea quæ scripsimus, diligenti cuncta Judicum ad id demandatorum cura, testiumque fide & examinatione comperta, probata, atque conscripta. [Sed præ his æstimanda viventis miracula spiritualia.] Nam cetera quæ vulgo tantum referuntur, innumerabilia ejusmodi præterimus. Quamquam si quæ magna ille & admirabilia gessit attendere velimus, multo præstantior videatur laus eorum, quæ vivens quam quæ postea vita functus effecerit: longe enim majus putandum est, tot animas a tanta vitiorum contagione, a tanta scelerum peste viventem illum sanasse, tot populos aberrantes ad rectum vivendi iter reduxisse ad Deum, cum longe ab eo alieni & extorres essent; melius convertisse, expoliisse civitates moribus, ornasse virtutibus. Extinctis quoque tot

gravibus odiis & inimicitiiis, placidam omnibus quietem, sanctam omnibus quæ, diu ante fugata erat pacem & concordiam invenisse; longe inquam, majus putandum est, quam corpora, quæ sine ulla comparatione animabus dignitate inferiora sunt ab iis quos modo explicavimus morbis, quod postea defunctus fecit, absoluisse. Non immerito sanctissimus summusque Pontifex Nicolaus Quintus, habita horum diligenti exactaque investigatione & fide, Reverendissimorum etiam Cardinalium longa & gravi consultatione ac demum assensu, ut populorum animos, tantorum signorum admiratione erectos, [& secuta Canonizatio] majore etiam devotione compleret, collecto generali ingentique ac quali numquam ante alias, Fratrum ad id undique convocatorum consilio, munificentissime omnes ipse sua impensa curans, tum celebrato solemni, qui fieri solet, apparatu Romæ in basilica S. Petri, annumerandum eum reliquo probatorum Sanctorum cœtui, gloriosumque Apostolica auctoritate in Ecclesia sancta habendum, atque invocandum libere, diem quoque obitus ejus religiose ab omnibus & publice colendum, censuit nono Kal. Junii, [anno 1450 25 Maji] die solenni sanctæ Pentecostes, anno autem Christi MCCCCL: atque anno quidem Jubilei, ut nihil, quod ad venerandam sanctamque lætitiâ pertineret, omnino deesset.

[61] Quod vero restabat Epitaphium, etiam tumulo ejus inscribendum, [Epitaphiam.] edidimus hujuscemodi.

Hic Bernardinus Aquilana conditus urbe est,
 Suspirantque Senæ pignoris ossa sui.
 Francisci ille crucem paupertatemque secutus,
 Nunc melius cæli regna opulenta tenet.
 Errantis populi monitor qui maximus olim,
 Doctrinis potuit quemque movere suis:
 Nunc quoque signorum mira virtute suorum
 Segnius haud nostris consulit ille bonis:
 Et qui languentes animas curare solebat,

Nunc etiam medica corpora curat ope.